

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİNİN
YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ PSİKOPATOLOJİ İLE
İLİŞKİSİ: KONTROL ODAĞININ VE BENLİK
KURGULARININ ARACI ROLÜ**

Buse Bayat

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2015

ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİNİN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ
PSİKOPATOLOJİ İLE İLİŞKİSİ: KONTROL ODAĞININ VE BENLİK
KURGULARININ ARACI ROLÜ

Buse Bayat

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

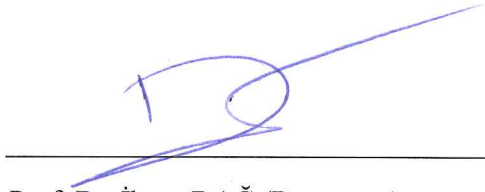
Ankara, 2015

KABUL VE ONAY

Buse Bayat tarafından hazırlanan “Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Yetişkinlik Dönemindeki Psikopatoloji ile İlişkisi: Kontrol Odağının ve Benlik Kurgularının Aracı Rolü” başlıklı bu çalışma, 11.09.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Gonca PEKAK (Başkan)

Prof. Dr. İhsan DAĞ (Danışman)

Prof. Dr. Hürol FIŞILOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

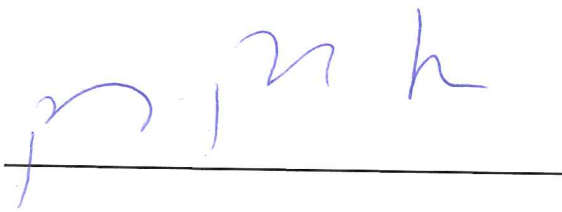
Prof. Dr. Berrin KOYUNCU LORASDAĞI

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 2. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Buse Bayat

Canım Aileme...

TEŞEKKÜR

Öncelikle tezimin her aşamasında kıymetli geribildirimleri ve önerileri ile tezime ışık tutan değerli danışmanım Prof. Dr. İhsan DAĞ hocama, hem lisans hem de yüksek lisansım boyunca değerli bilgileri ile meslek hayatıma emin adımlarla başlamamı sağlayan Prof. Dr. Gonca Pekak'a, Prof. Dr. Banu Cangöz'e, Doç. Dr. Sait Uluç'a, Doç. Dr. Sedat Işıklı'ya, Yrd. Doç. Dr. Levent Şenyüz'e, Yrd. Doç. Dr. Zeynel Baran'a, Öğr. Gör. Dr. Recai Coştur'a, Öğr. Gör. Dr. Arzu Özkan Ceylan'a, Prof. Dr. Deniz Şahin'e, Prof. Dr. Melike Sayıl'a ve Prof. Dr. Orhan Aydın'a teşekkür ederim.

Tezimin analiz aşamasında yardımını esirgemeyen ve bana destek olan Arş. Gör. Dr. Yusuf Bayar'a; data toplama sürecimde beni yalnız bırakmayan lisans danışmanım Arş. Gör. Dr. Sevginar Vatan'a; beni tüm bu süreçte cesaretlendiren ve yanımda olan İrem Coşkun'a, Ömer Demir'e ve Hale Hanaylı'ya; çalışma hayatımın bana kattığı en büyük güzellikler olan canım arkadaşlarım Arzu Çalışkan'a, Dilek Kurnaz'a, Yağmur Aktaş'a, Gökçe Girgin'e ve Ayşan Kürüm'e; tezimi bitirirken moralimi yüksek tutmamda bana her an destek olan Fatih Demirliçakmak'a; bu güzel günleri yaşamamda üzerimdeki emeği çok büyük olan lise matematik hocam Neslihan Ilıkkın'a ve Necla Almalı Hocam'a, liseden bu yana beni hiçbir anımda yalnız bırakmayan bitanecik arkadaşlarım Berre Kaya'ya, Merve Aydın'a, Pelin Koçar'a ve Muharrem Ayyıldız'a, iş yerimde benimle birlikte tez sürecime şahit olmuş ve bana destek olan Çağrı Yıldırım'a, Ebru Gül'e ve Emin Işık'a; tez dönemimi kolaylıkla tamamlamamı sağlayan değerli Başkanlarım Fikret İşgören'e ve Oya Işık'a çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans dönem arkadaşlarım, Özle Koyuncu, Buse Şencan, Fatma Mahperi Uluyol, Gamze Şen, Burçin Akın, Begüm Yüksel, Nermin Taşkale, Burcu Kömürcü ve Özge Erarslan sizlerle bu deneyimi paylaşmak gerçekten çok güzeldi, bana kattıklarınız için çok teşekkür ederim.

Benim için her şeyden daha değerli olan hayattaki en büyük destekçilerim canım ailem teşekkürlerin en büyüğü size. Ne yaşarsam yaşayayım sizin desteğinizi hep arkamda hissettim. Bir tanecik annem, babam, kardeşim, anneannem, dedem, teyzem, amcam ve

kuzenlerim her başarımla gururlandığınızı ve benden daha çok heyecanlandığınızı biliyorum. İyi ki varsınız. Sizleri çok seviyorum.

ÖZET

BAYAT, Buse. Algılanan Ebeveyn Kabul-Reddinin Yetişkinlik Dönemindeki Psikopatoloji İle İlişkisi: Kontrol Odağının ve Benlik Kurgularının Aracı Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

Bu çalışmanın amacı; kontrol odağının ve benlik kurgularının ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide aracı rolünü görmektir. Bu amaçla Hacettepe Üniversitesi'nin farklı bölümlerinden 319 (190 kadın, 129 erkek) öğrenciye “Demografik Bilgi Formu”, anne-baba kabul ve reddini değerlendirmek amacıyla “Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRO)”, psikopatoloji belirtilerini taramak amacıyla “Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)”, kontrol odağını değerlendirmek amacıyla “Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)” ve son olarak benlik kurgularının değerlendirilmesi amacıyla “Aile Bağlamında Benlik Ölçeği” uygulanmıştır.

Katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 18 programında kodlanmıştır. Verilerin normallik sayıltısı incelenip verilerde uç değer olup olmadığı saptandıktan sonra korelasyon, ANOVA ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda; algılanan ebeveyn kabulü arttıkça psikopatoloji düzeyinin azaldığı, ebeveyn reddi arttıkça psikopatoloji düzeyinin arttığı gözlemlenmiştir. Algılanan anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının ve ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracı rolleri olduğu tespit edilmiştir. Algılanan baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide ise kontrol odağı ve özerk-ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracı rolleri olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmadaki önemli diğer bir bulgu ise hem algılanan baba reddi hem de algılanan baba kabulü ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin, algılanan anne reddi ve kabulü ile psikopatoloji arasındaki ilişkiden yüksek olmasıdır. Ayrıca çalışmada algılanan ebeveyn kabulü ile iç kontrol odağı arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İlişkisel ve özerk-ilişkisel

benlik kurgusu ile psikopatoloji arasında negatif yönlü bir ilişki bulunurken, özerk benlik ile psikopatoloji arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn Kabul-Reddi, Kontrol Odağı, Benlik Kurgusu, İlişkisel Benlik Kurgusu, Özerk Benlik Kurgusu, Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusu, Psikopatoloji

ABSTRACT

BAYAT, Buse. The Relationship between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Adulthood Psychopathology: Mediating role of Locus of Control and Self-Construals, Master Thesis. Ankara, 2015.

The purpose of this study is to observe mediating role of locus of control and self-construals between parental acceptance-rejection and psychopathology. For this purpose, "Demographic Information Form" with 319 (190 women, 129 men) students from different department of Hacettepe University, to evaluate parental acceptance-rejection "Parental Acceptance-Rejection Scale", to screen psychopathology symptom "The Symptom Checklist-90-Revised (SCL-90-R)", to evaluate locus of control "Locus of Control Scale" and finally to evaluate self-construals "Self Scale in the Family Context" are implemented.

Data, being obtained from participants, were coded SPSS 18 programme. Correlation, ANOVA and regression analyses were implemented. In consequence of the conducted analyses, it was observed that there was a negative correlation between perceived parental acceptance and level of psychopathology. And also it was seen that there was a positive correlation between perceived parental rejection and level of psychopathology. Partially mediating role of relational self construal and mediating role of locus of control were observed in the relationship between perceived mother acceptance-rejection and psychopathology. Partially mediating role of autonomous-relational self construal and mediating role of locus of control were observed in the relationship between father acceptance-rejection and psychopathology. Another important finding in the study is that the relationship between perceived father acceptance-rejection and psychopathology is higher than that in perceived mother acceptance-rejection. Besides; in the observation positive relationship was determined between parental acceptance and internal locus of control. While negative relationship was observed between

relational and autonomous self construals and psychopathology, a significant relationship was not discovered between autonomous self and psychopathology.

Key Words: Parental Acceptance-Rejection, Locus of Control, Self Construal, Relational Self Construal, Autonomous Self Construal, Autonomous-Relational Self Construal, Psychopathology

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ADAMA	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. EBEVEYN KABUL-RED KURAMI (EKAR).....	1
1.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	2
1.1.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu.....	4
1.1.3. EKAR Kuramının Alt Alanları.....	5
1.1.3.1. Kişilik Alt Kuramı.....	6
1.1.3.2. Baş Etme Alt Kuramı.....	12
1.1.3.3. Sosyokültürel Sistem Modeli ve Alt Kuramı.....	14
1.2. BENLİK KURGULARI.....	15
1.2.1. Aile Değişimi Kuramı.....	19
1.2.1.1. Karşılıklı Bağımlı Aile Modeli.....	20
1.2.1.2. Bağımsız Aile Modeli.....	21
1.2.1.3. Psikolojik/Duygusal Bağlılık Aile Modeli.....	21
1.3. KONTROL ODAĞI.....	23
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	25
2. BÖLÜM: YÖNTEM	28
2.1. ÖRNEKLEM.....	28
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	30
2.2.1. Demografik Bilgi Formu.....	30
2.2.2. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Yetişkin EKRÖ).....	30
2.2.3. Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R).....	31

2.2.4. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ).....	32
2.2.5. Aile Bağlamında Benlik Ölçeği.....	32
2.3. İŞLEM.....	33
3. BÖLÜM: BULGULAR.....	34
3.1. ALGILANAN EBEVEYN KABUL VEYA RED DÜZEYLERİ VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN KORELASYON ANALİZİ SONUÇLARI.....	35
3.2. BENLİK KURGULARI VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN ANOVA SONUÇLARI.....	37
3.3. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KONTROL ODAĞININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN ANALİZ SONUÇLARI.....	39
3.3.1. Algılanan Anne Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı Rolü.....	39
3.3.2. Algılanan Baba Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı Rolü.....	41
3.4. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN ANALİZ SONUÇLARI.....	43
3.4.1. Algılanan Anne Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Benlik Kurgularının Aracı Rolü.....	43
3.4.2. Algılanan Baba Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Benlik Kurgularının Aracı Rolü.....	46
3.4.2.1. Algılanan Baba Kabul-Reddi İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkide İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolü.....	47
3.4.2.2. Algılanan Baba Kabul-Reddi İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolü.....	48
4. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	50
4.1. ALGILAN EBEVEYN KABUL VEYA RED DÜZEYLERİ VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	50
4.2. BENLİK KURGULARI VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN	

BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	52
4.3. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KONTROL ODAĞININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	54
4.4. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	56
4.5. DOĞURGULAR.....	59
4.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	59
4.7.SONUÇLAR.....	60
KAYNAKÇA.....	63
Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	74
Ek 2: Demografik Bilgi Formu.....	75
Ek 3: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Anne Formu).....	76
Ek 4: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Baba Formu).....	82
Ek 5: Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R).....	87
Ek 6: Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ).....	91
Ek 7: Aile Bağlamında Benlik Ölçeği.....	94
Ek 8: Etik Kurul İzin / Muafiyet Formu.....	95
Ek 9: Tez Orijinallik Formu.....	96

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Örneklem Demografik Özellikleri.....	28
Tablo 2. EKRÖ Anne Formu Boyutları ile SCL-90-R Puanlarına İlişkin Korelasyon Katsayıları.....	35
Tablo 3. EKRÖ Baba Formu Boyutları ile SCL-90-R Puanlarına İlişkin Korelasyon Katsayıları.....	36
Tablo 4. Benlik Kurguları ve Psikopatoloji Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.....	37
Tablo 5. Benlik Kurguları ve Psikopatoloji Düzeylerine İlişkin Dunnett C Testi Sonuçları.....	38
Tablo 6. Gruplara İlişkin Psikopatoloji Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Puanları.....	39
Tablo 7. Değişkenler arası Korelasyon Analizi Sonuçları.....	40
Tablo 8. Anne EKRÖ Toplam Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	40
Tablo 9. Değişkenler arası Korelasyon Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 10. EKRÖ Baba Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 11. Değişkenler arası Korelasyon Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 12. Anne EKRÖ Toplam Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Benlik Kurgularının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 13. Değişkenler arası Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 14. Baba EKRÖ Toplam Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	48
Tablo 15. EKRÖ Baba Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Özerk-ilişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	49

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kültürel Bağlamda Özerk ve İlişkisel Benlik İçin Etkiler.....	22
Şekil 2. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası.....	41
Şekil 3. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası.....	43
Şekil 4. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası.....	46
Şekil 5. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası.....	49

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Ebeveyn reddi çalışmaları deneysel olarak, özellikle Birleşik Devletler' de, 1930'lu yıllarda başlamıştır. Bu çalışmalar çocuklar, ergenler ve yetişkinlerin gelişimsel, davranışsal ve psikolojik sorunlarını ele almaktadır.

Ebeveyn reddi psikopatolojinin farklı biçimleriyle, davranış problemleriyle, psikolojik uyum problemleriyle, madde kullanımıyla, bağlanma bozukluklarıyla, akademik problemlerle ve sorunlu kişisel ilişkilerle bağlantılıdır. Diğer yandan ebeveyn kabulü çocuklarda olumlu sosyal davranışların (empati, yardımseverlik) gelişimi ile, ergenlerde olumlu akran ilişkileri ile, yetişkinlerde mutluluk hissini, yaşam doyumunu ve düşük düzey psikolojik problemleri kapsayan psikolojik iyi olma durumu ile ilişkilidir (Rohner ve Britner, 2002).

Benzer şekilde benlik kurgularının ve kontrol odağının da yapılan araştırmalarda psikopatoloji ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Solomon, Mikulincer ve Ehad, 1988; Abramowitz, 1969; Dağ, 1992; Benassi, Sweeney, Dufour, 1988; Morsünbül, 2013; Essau ve ark., 2013; Dinnel, Kleinknecht, Tanaka-Matsumi, 2002). Bu bilgiler ve araştırmalar kapsamında bu çalışmada, ebeveyn kabulü ve reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının ve kontrol odağının etkisi ele alınmaktadır.

Bu bölümde öncelikle Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, kontrol odağı ve benlik kurguları tanımlanmış olup ebeveyn kabul-reddi, kontrol odağı ve benlik kurguları ile ilgili yapılan araştırmalar aktarılmıştır. Ardından araştırmanın hipotezi ve amacı üzerinde durulmuştur.

1.1. EBEVEYN KABUL-RED KURAMI (EKAR)

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR) kanıta dayalı yaşam boyu gelişim ve sosyalleşme kuramıdır. Kuramın amacı, Amerika'da ve dünya çapında ebeveyn kabul-reddinin

başlıca nedenlerini, sonuçlarını ve ebeveyn kabul-reddi ile ilişkili olan diğer etmenleri açıklamak ve tahmin etmektir (Rohner, 1975). Bu kuram çocukların ebeveynlerinden ya da diğer bağlanma figürlerinden sıcaklık hissetme ihtiyacı olduğu temel varsayımı üzerine kurulmuştur. Bu ihtiyacın kültür, cinsiyet, yaş, ırk ve buna benzer diğer koşullardan bağımsız olarak var olduğunu savunur. (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

1.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Ebeveynliğin sıcaklık boyutunu ebeveyn kabulü ve reddi oluşturmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Ebeveyn kabulü ebeveynlerin çocuklarına verebilecekleri sevgiyi ifade eder. Kabul edilmiş çocuklar genellikle istenen, değer verilen ve takdir edilen çocuklardır. Bu çocuklar ebeveynlerinden sıcaklık, bakım, destek, özen ve ilgi görmektedirler. Ancak bazı çocuklar bunların hiçbirini deneyimlememektedir. Bu, ebeveynlerin çocuklarını kabul etmedikleri, çocuklarına kızdıkları, çocuklarından hoşlanmadıkları veya çocuklarını istenmeyen bir yük gibi hissettikleri red sürecidir. Bu süreçte çocuklar ebeveynlerinden çeşitli fiziksel veya sözel zarar verici duygu ve davranış deneyimlemektedirler (Rohner, 1994).

Ebeveynliğin sıcaklık boyutu, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki ve ebeveynin duygularını ifade etmek için kullandıkları fiziksel davranışlar ve sözel ifadelerle ilgilidir. Her birey çocukluğunda kendisine temel bakım veren kişiden, az ya da çok, sevgi görmesi nedeniyle bu boyut üzerinde yer almaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kültürler arası yapılan araştırmalar, ebeveyn reddinin başlıca dört kavramdan oluştuğunu göstermektedir: Soğuk ya da sevgisiz (sevecen ve şefkatli olmanın tersi); düşmanca ya da saldırgan; ilgisiz ya da ihmalkâr; ayrışmamış red. Ayrışmamış red kavramı, ebeveynin açık bir şekilde bireye yönelik ihmalkâr ya da saldırgan bir davranışı olmamasına rağmen, bireyin ebeveyni tarafından gerçekten önemsenmediğine ve sevilmediğine dair olan inançları ile açıklanmaktadır. Yapılan araştırmalar bu dört

kavramın bireyde davranışsal ve gelişimsel sonuçlar ile ilişkili olabileceğini göstermektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Rai (2008) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveyn reddi ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bildirilmiştir. Fulghum, Peckham, King, Roufa ve Hagen (2012)'in yaptıkları diğer bir araştırmada ise algılanan ebeveyn ihmali ile alkole bağlı sorunlar arasındaki ilişkide, artan stres ve alkol ile ilişkili sorunların aracı rol üstlendiği rapor edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise yüksek seviyelerdeki baba reddinin içki içme davranışının daha patolojik nedenleri (kendini iyileştirme gibi) ile ilişkili olduğu ve bu ilişkide düşük öz-saygının ve stresin aracı rolü olduğudur. Benzer şekilde Campo ve Rohner (1992) algılanan anne ve baba reddinin madde kullanan bireylerde, madde kullanmayan bireylere göre daha yüksek olduğunu rapor etmişlerdir.

Ebeveynlerin çocuklarına karşı olan ilgisi, saldırganlığı ve ihmali gözlenebilir davranışlardır. Ebeveyn ilgisi fiziksel (sarılma, öpme, okşama, rahatlatma), sözel (övme, çocuk hakkında güzel şeyler söyleme) veya sembolik (kültürel jestler) olarak gösterilebilmektedir. Bunlar, ebeveyn kabulünün davranışsal ifadeleridir. Ebeveynlerin düşmanlık ve kızgınlık hisleri sonucunda ortaya çıkan davranış, saldırganlık olarak adlandırılmaktadır. Ebeveynler sözel (bağırma, küçük düşürme, alay etme, sövme) olarak saldırgan olabildikleri gibi fiziksel (vurma, itme, fırlatma) olarak da saldırganlık gösterebilmektedirler. Ayrıca, ebeveynler saldırganlık davranışı gösterirken zarar verici, sözel olmayan sembolik jestleri de kullanabilirler (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

İlgisizlik ve ilgisizliğe davranışsal bir tepki olan ihmal arasındaki bağlantı düşmanlık ve saldırganlık arasındaki bağlantı gibi doğrudan değildir. Çünkü ebeveynler ilgisizlikle bağlantılı olmayan pek çok neden yüzünden çocuklarını ihmal edebilir ya da ihmal ediyor olarak algılanabilirler. Örneğin; ebeveynler çocuklarını onlara olan kızgınlıklarıyla baş edebilmek için ihmal edebilmektedirler. İhmal yalnızca çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılamada başarısızlık olarak algılanmamalıdır. İhmal aynı zamanda çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılamada olan başarısızlıkla da ilgilidir. İhmal eden ebeveynler; çocukların rahatlık, teselli, yardım ve dikkat gibi ihtiyaçlarıyla

çok az ilgilenmektedirler. Ayrıca psikolojik olduğu gibi fiziksel olarak da tepkisiz ve ulaşamazdılar. Algılanan veya gerçek olan tüm bu davranışlar çocuğun reddedilmiş ve sevilmemiş hissetmesini arttırmaktadır. Sıcak ve sevgi gösteren ailelerde dahi, çocuklar bu zarar verici duygu ve davranışların bir ya da birkaçını deneyimleyebilmektedirler. Bundan dolayı ebeveyn kabul-reddi iki farklı bakış açısıyla değerlendirilmelidir: Algılayan ya da öznel olarak deneyimleyen birey (fenomonolojik bakış açısı), dışarıdan gözlemleyen ifadesi (davranışsal bakış açısı). Genellikle iki bakış açısından da değerlendirme yapıldığında aynı sonuçlara varılmaktadır. Ancak ikisi arasında fark gözlemlendiğinde fenomenolojik bakış açısı dikkate alınmalıdır. Çünkü ayrılmamış redde olduğu gibi, dışarıdan gözlemleyen kişiler ebeveyn reddinin açık yordayıcılarını fark etmezken, birey kendisini sevilmiyor hissedebilir. Bunun tersi olarak, gözlemciler ebeveyn saldırganlığı ve ihmali bildirirlerken çocuk reddedilmiş hissetmeyebilir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Son olarak ebeveyn kabul-red davranışlarının çoğunun sembolik olduğu söylenebilir. Ebeveyn kabul-red sürecini anlamak için kişinin sembolik ve ebeveynin sevgi bağlantılı davranışlarının kültürel temelli çıkarımlarını anlamaya çalışmak gerekmektedir. Yani, her ebeveyn kabul ve red davranışı gösterebilmektedir ancak bunu gösterme şekilleri kültür ile bağlantılı olarak çeşitlenir ve kendine özgü bir hale gelir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

1.1.2. Ebeveynliğin Kontrol Boyutu

Pettingill ve Rohner (1985) tarafından belirtildiği üzere, ebeveynliğin bir diğer boyutu kontrol boyutudur. Boyutun bir ucunda aşırı izin verici ebeveyn davranışları, diğer ucunda ise aşırı kısıtlayıcı ebeveyn davranışları bulunmaktadır. Aşırı izin verici ebeveyn davranışlarında kontrol bulunmaz. Çocuğun fiziksel sağlığı ve güvenliği sağlandıktan sonra çocuğa herhangi bir kural konulmaz. Aşırı kısıtlayıcı ebeveynler ise çocuklarını aşırı derecede kontrol etme eğilimindedirler. Çocuğa kısıtlamalar koyar, çocuktan isteklerde bulunurlar. Yönlendiricidirler. Çocuğun kendi karar almasına izin vermez ve özerklik kazanmasını engellerler (R. P. Rohner ve E. C. Rohner, 1981; Rohner, 2005). Bu araştırmaya ebeveynliğin kontrol boyutu dâhil edilmemiştir.

1.1.3. Ekar Alt Kuramları

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı kişilik alt kuramı, baş etme alt kuramı ve sosyokültürel sistemler alt kuramı olmak üzere üç alt kurama ayrılmaktadır. Kuram çerçevesinde beş farklı soruya cevap aranmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kişilik alt kuramı, şu iki soruya cevap aramaktadır:

- Çocuklar her durumda sosyokültürel sistemlerden, etnik gruplardan, cinsiyetten bağımsız olmaksızın kendilerini kabul edilmiş ya da reddedilmiş algıladıklarında benzer tepkiler mi vermektedirler?
- Çocukluk reddinin etkileri ne dereceye kadar yetişkinlik ve ileri yaşlara genellenebilmektedir? (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Baş etme alt kuramı tek soruya cevap aramaktadır:

- Çocukluk reddi yaşayan bazı çocuk ve yetişkinleri, bu deneyim ile diğerlerinden duygusal olarak daha etkili bir biçimde baş etmesini sağlayan ve dayanıklı olmalarına neden olan nedir? (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Son olarak sosyokültürel sistem alt kuramı farklı iki soruya cevap aramaktadır:

- Neden bazı ebeveynler sıcak ve sevgi dolu iken diğerleri soğuk, saldırgan, ihmalkâr ve reddedici olmaktadır?
- Toplumun genel yapısında yer alan bireylerin davranış ve inançlarının, o toplumda var olan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha çok reddedici veya kabul edici olmalarından nasıl etkilenmektedir? (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Bu çalışmada; kişilik alt kuramı ile bağlantılı olarak çalışılmıştır. Ebeveyn kabulü ve reddinin yetişkinlik dönemindeki etkileri araştırılmış olup aynı zamanda bireylerin psikopatoloji düzeyinin değişmesine etki edebilecek olan kontrol odağı boyutu ve benlik kurguları, aracı rol açısından değerlendirilmiştir.

1.1.3.1. Kişilik Alt Kuramı

EKAR Kuramı'nın kişilik alt kuramı, ebeveyn kabulü ve reddinin özellikle ruhsal sağlıkla ilişkili temel kişilik ve psikolojik sonuçlarını yordamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Bu alt kuram, insan evrimi süresince bireyin kendisi için önemli olan kişilerden olumlu tepkiler almaya biyolojik temelli duygusal bir ihtiyacı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bireyin olumlu tepki alma ihtiyacı rahatlık, destek, özen, dikkat, bakım ve benzeri durumlar için duygusal isteğini ve arzusunu ifade etmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

EKAR Kuramında geçen 'önemli diğerleri' kavramı çocuk veya yetişkinin uzun süreli duygusal bağ kurduğu, birey için önemli olan ve bir başkasının yerine koyulamayacağı kişi anlamına gelmektedir (Rohner, 2005). Bu bağlamda ebeveynler genellikle önemli diğerleri kavramını karşılamaktadırlar. Çocuklardaki duygusal güvenlik ve rahatlık hissi, ebeveynleri ile arasındaki ilişkinin kalitesine bağlıdır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kişilik kavramı, kişilik alt kuramında bireyin tepki vermek için sahip olduğu kısmen değişmeyen bir dizi doğal yatkınlıkları (duygusal, bilişsel, algısal ve motivasyonel yapı) ve şuan ki yaşam durumlarına verdiği tepkiler (gözlenebilir davranışlar) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, davranışın içsel faktörlerden olduğu gibi dışsal faktörlerden de etkilendiğini ve genellikle zamanda bir düzen ve devamlılık gösterdiğini ifade etmektedir. Ebeveyn kabul ve reddinin zaman içinde çocuğun kişilik gelişimini şekillendirmede önemli bir etkisi olduğu savunulmaktadır (Rohner, Khaleque, Cournoyer, 2005).

EKAR kuramının kişilik alt kuramı, önemli diğerlerinden gelen olumlu tepkilere duyulan duygusal ihtiyacın (emotional need for positive response) güçlü bir motive edici olduğunu varsaymaktadır. Çocukların bu ihtiyacı ebeveynler tarafından karşılanmadığında, çocuklar duygusal ve davranışsal olarak belli durumlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle reddedilmiş bireyler, kaygılı ve güvensiz olmaya daha yatkın olmaktadır ve bu duygularını bastırmak aynı zamanda da ihtiyaçlarını karşılamak için daha bağımlı hale gelmektedirler. Bağımlılık terimi; bağlanma figüründen gelen duygusal destek, dikkat, beslenme, özen ve benzeri davranışlar için içsel ve psikolojik olarak hissedilen istek ve arzuyu ifade etmektedir. Ayrıca bireylerin davranışsal istekleri anlamına da gelmektedir. Bu istek küçük çocuklarda, ebeveyne bağlılık, ebeveyn beklenmeyen bir şekilde yanından ayrıldığında mızımızlanma ve ağlama, ebeveyn geri döndüğünde ise fiziksel bir yakınlık arama ile açıklanabilir. Daha büyük çocuklar ve yetişkinler olumlu tepkiye olan ihtiyaçlarını sembolik bir şekilde ifade etmektedirler. En çok önem verdikleri kişilerden teselli ve ilgi gibi güven arama, onaylanma gözetme ve destek beklemektedirler. Gençler için bu kişiler ebeveynleri iken, yetişkinler için ebeveyn olmayan önemli diğerleri ve bağlanma figürleri olabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Bağımlılık, EKAR Kuramında bir süreklilik olarak yapılandırılmıştır. Sürekliliğin bir ucunda bağımsızlık yer alırken diğer ucunda bağımlılık yer almaktadır. Bağımsız kişiler, olumlu tepki ihtiyaçları karşılandığı için diğerlerinden davranışsal ya da içsel bir istekte bulunmamaktadırlar. Diğer taraftan, bağımlı olan kişiler olumlu tepki için sık ve aşırı istek duymaktadırlar. Reddedilmiş pek çok çocuk ve yetişkin sürekli güven ve duygusal destek ihtiyacı hissetmektedirler (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kişilik alt kuramına göre, ebeveyn ve diğer bağlanma figürlerinden gelen red bağımlılığa ek olarak düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık gibi farklı kişilik özelliklerine de yol açmaktadır. Muris, Meesters, Morren ve Moorman (2004) tarafından ergenlerle yapılan araştırmada, algılanan ebeveyn yetiştirme tarzı ile kızgınlık/düşmanlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Düşük düzey ebeveyn sıcaklığı ve yüksek düzey ebeveyn reddi, kontrolü ve tutarsızlığı ile yüksek düzeyde kızgınlık ve düşmanlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Algılanan

ebeveyn reddinin, ergenlerin saldırgan davranışlarını açıkladığı ve buna ergen depresyonunun aracılık ettiği Hale, Akse, Engels, Raaijmakers ve Meeus (2004) tarafından rapor edilmiştir. Nicholas ve Bieber (1996) tarafından yürütülen araştırmada ebeveynlerinden duygusal olarak kötü muamele gördüğünü ifade eden bireylerin, yüksek düzeyde düşmanlık ve saldırganlık rapor ettiği bulgulanmıştır. Diğer bir araştırmada da algılanan baba ve anne reddinin saldırganlık üzerinde güvensiz bağlanma ve duygusal bozukluk aracılığıyla dolaylı etkisinin olduğu rapor edilmiştir (Casselmann ve McKenzie, 2015). Hale, VanderValk, Akse ve Meeus (2008) yaptıkları boylamsal çalışmada da aynı şekilde ebeveyn reddinin, ergenlerin saldırganlığını yordadığı bulgulanmıştır.

Kişilik alt kuramına göre, ebeveyn reddi bağımlılığa ek olarak diğer kişilik özelliklerine de neden olmaktadır. Bu özellikler; düşmanlık, saldırganlık, pasif saldırganlık, düşmanlık ve saldırganlık yönetimi ile ilgili psikolojik problemler, duygusal tepkisizlik, ebeveyn reddi ve şekline, sıklığına, süresine, zamanlamasına ve yoğunluğuna bağlı olarak olgunlaşmamış bağımlılık ya da savunucu bağımsızlık, parçalanmış öz saygı ve öz yeterlik, duygusal değişkenlik ve olumsuz dünya görüşünü içermektedir. Kuramsal olarak, bu yatkinlığın algılanan reddin yol açtığı yoğun psikolojik acıdan ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bu özellikler kişiden kişiye değişmekle birlikte, ciddi red deneyimi yaşamış olan çocuklar ve yetişkinler giderek artan bir şekilde kızgınlık, burukluk ve diğer yıkıcı duyguları hissetmektedirler. Sonuç olarak, reddedilmiş kişilerin çoğu daha sonradan yaşayabilecekleri red deneyiminden kendilerini korumak için kendilerini duygusal olarak kapatmakta ve duygusal olarak daha az duyarlı olmaktadır. Bunun sonucunda da sevgilerini ifade etmekte genellikle zorlanmakta ve diğerlerinden sevgiyi kabul etmede sorun yaşamaktadırlar (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Bu bağlamda Varan (2005)'in çalışmasında EKAR Kuramı'ndan yararlanılarak, çocukluk çağındaki ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikteki algılanan eş kabul-reddi arasındaki ilişki araştırılmıştır. İlişkisinden memnun olmayan katılımcılar, hem şuan ki yakın ilişkilerinden hem de çocukluğundaki ebeveyn ile ilişkilerinden, ilişkisinden memnun olan katılımcılara nazaran daha yüksek seviyede red rapor etmişlerdir. Çocukluğunda kendisini kabul edilmiş hisseden katılımcılar, yakın ilişkilerinden de kabul edilme algulamışlardır. Son olarak bu çalışma, hem anne hem de baba kabul-reddinin önemli

ölçüde yakın ilişkide algılanan eş kabul-reddi ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Aynı şekilde Babuşçu (2014) da anne ve babadan algılanan red ile evlilikte eşten algılanan red arasında anlamlı bir ilişki olduğuna dair benzer bulgular elde etmiştir.

Tüm bu psikolojik zarar nedeniyle reddedilmiş bireyler savunucu bağımsız özellikler gösterebilmektedir. Savunucu bağımsızlık (defensive independence), reddedilmiş bireylerin daha sonra yaşayabilecekleri reddedilme deneyimine karşı yaptıkları bir savunmadır. Bu kişiler artan duygusal tepkisizlik ve kızgınlıkları nedeniyle olumlu tepki için çok az istekte bulunmaktadırlar. Bireyin olumlu tepki için isteğinin az olması, savunucu bağımsızlığın sağlıklı bağımsızlığa benzediğini düşündürebilmektedir. Ancak savunucu bağımsız kişiler, bunu kabul etmemelerine rağmen, sıcak ve destekleyici olumlu tepki arzulamaya devam etmektedirler. Aslında biriken kızgınlık, güvensizlik ve diğer olumsuz duygular nedeniyle, genellikle bu ihtiyacı reddetme eğilimindedirler. Savunucu bağımsızlık ile bağlantılı duygular ve davranışlar bazen karşı red sürecine neden olmaktadır. Bu süreç red algılayan bireyin diğer kişileri reddetmesini içermektedir. Bu durum bazen şiddet döngüsünü ve ciddi ilişki sorunlarını tırmandırmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Bağımlılığa ve savunucu bağımsızlığa ek olarak, reddedilmiş bireylerin parçalanmış özsaygı ve öz yeterlik geliştirdiği varsayımında bulunmaktadır. Bireyler kendilerini ebeveynlerinin ya da önemli diğerlerinin gözünden görme eğilimindedirler. Bu nedenle çocuklar ya da yetişkinler kendilerini sevilmiyor hissedebilirler. Oysaki özsaygı ve öz yeterlik, bireyin kendilik değeri ve günlük görevlerini yeterli bir şekilde yerine getirebilmesi ile ilgilidir. Bireyler kendilerinin sevilmediğini hissettikçe, ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını düşünmektedir. Teena ve Nehashree (2014) ebeveyn çocuk ilişkisi ile çocuğun özsaygısı arasında anlamlı bir ilişki rapor etmişlerdir. Aynı şekilde Jun (2012) algılanan ebeveyn sıcaklığı ile özsaygı arasında pozitif ilişki bildirmiştir. Yürütülen bir diğer araştırmada da anne ve baba sıcaklığı ile öz yeterlik arasında pozitif, anne ve baba düşmanlığı, ihmali ve ayrışmamış reddi ile öz yeterlik arasında negatif ilişki bulgulanmıştır (Kausar ve Kazmi, 2011).

Kızgınlık, olumsuz kendilik hisleri ve algılanan reddin diğer sonuçları, reddedilmiş çocuk ve yetişkinlerin stres ile baş etme kapasitelerini azaltmaktadır. Algılanan ebeveyn yetiştirme davranışları ile baş etme stratejileri arasındaki ilişkinin araştırıldığı araştırmalarda ergenlerde algılanan ebeveyn reddinin pasif baş etme stratejileri ile (Meesters ve Muris, 2004), algılanan ebeveyn sıcaklığının ise aktif baş etme stratejileri ile (Wolfradt, Hempel ve Miles, 2003) pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Reddedilmiş bireyler, kabul gören bireylere göre daha az duygusal durağanlık (emotionally stable) göstermektedirler ve genellikle stresli durumlarla yüzleştikleri zaman üzgün hissetmektedirler. Oysaki kabul görmüş olan bireyler bu durumu soğukkanlılıkla karşılayabilmektedirler. Algılanan red ile bağlantılı tüm bu acı verici hisler bireyde olumsuz dünya görüşünü arttırmaktadır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

EKAR Kuramı'nda zihinsel temsil, bireyin az çok organize olmuş ancak genellikle örtük olan varlık algısına denmektedir. Zihinsel temsil, duygusal olarak önemli olan geçmiş ve şimdiki deneyimlerimizden meydana gelmektedir. Bireyin kendi, diğerleri ve tecrübeye dayanan dünya algısını içermektedir. Zihinsel temsiller, bireyin deneyimlerini nasıl hatırladığını ve aklında nasıl depoladığını da etkilemektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Olumsuz dünya görüşü, olumsuz özsaygı, olumsuz öz yeterlik ve diğer bazı kişilik yatkınlıkları (disposition), reddedilmiş bireylerin sosyal biliş ve zihinsel temsillerinin önemli bileşenleridir. Yürütülen bir araştırmada ebeveynlerini reddedici olarak algılayan kişilerin, düşük kendini kabul rapor ettikleri bildirilmiştir (J. Richter, G. Richter, Eisemann ve Seering, 1995).

Bireyin kendine, önemli diğerlerine ve çevresindeki dünyaya ait zihinsel temsilleri oluştuğunda, birey onları belli durumlardan ve kişilerden kaçmak ya da bu durumları aramak için kullanmaktadır. Aslında, bireylerin kendileri ve dünyaları hakkında düşünme yolları, hayatlarını yaşama yollarını şekillendirmektedir. Bu, özellikle reddedilmiş çocuklar ve yetişkinler için oldukça doğrudur. Örneğin pek çok reddedilmiş kişi, buna niyet edilmemiş olsa bile, düşmanlık algılamaya, önemli diğerlerinin davranışlarındaki niyet edilmemiş red davranışlarını görmeye eğilimlidirler. Dahası,

reddedilmiş bireyler; deneyimleri, durumları ve ilişkileri muhtemelen kendi bozulmuş zihinsel temsilleri ile değerlendirmektedirler ve genellikle temsilleriyle uyumsuz olan durumlardan kaçmakta ya da yaşadıkları durumları zihinsel olarak yeniden yorumlamaktadır. Ek olarak, reddedilmiş yetişkinler ve çocuklar çoğunlukla zihinlerinde kişisel ilişkileri tahmin edilemez, güvenilir ve zarar verici olarak yapılandırmaktadırlar (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Kişilik alt kuramının da asıl amaçlarından olan ebeveyn kabulü ve reddinin özellikle ruhsal sağlıkla ilişkili psikolojik sonuçlarını yordamaya ve açıklamaya çalışmak amacıyla araştırmalar yapılmıştır. Sonuç olarak; olumsuz anne davranışları ile yetişkin kronik depresyonu arasında (Brown ve ark., 2007), anne reddi ile depresyon gücülüğü arasında (Richter, Eisemann ve Ferris, 1994; Rapee, 1997; Nolan, Flynn ve Garber, 2003; Muris, Meesters, Schouten, Hoge, 2004; Fariba, 2011; Gülay, 2011) ebeveyn ilgisizliği ile depresif belirtiler arasında (Valiente, Romero, Hervasa ve Espinosa, 2014), baba reddi ve somatizasyon arasında (Lackner, Gudleski ve Blanchard, 2004), ebeveyn reddi ve kaygı arasında (Brown ve Whiteside, 2008) anlamlı ilişkiler bildirilmiştir. Rudolph ve Zimmer-Gembeck (2014) tarafından yapılan araştırmada benzer olarak olumsuz ebeveynlik deneyimlediğini belirten kişilerin depresyon ve sosyal anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Baker ve Hoerger (2012)'in erken yetişkinlik dönemindeki katılımcılar ile yürüttükleri çalışmanın analizleri sonucunda da ebeveyn reddinin özellikle kaygı, depresyon, somatizasyon ile ilişkili olduğu rapor edilmiştir. Türkiye'de yürütülen bir başka çalışmada da algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyi, depresif belirti düzeyleri, sürekli öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasında genel olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir (Kılıç, 2012). Bunlara ek olarak, davranım problemleri olan çocuklarla yapılan bir araştırmada zaman içerisinde belirti düzeyleri artan çocukların saldırgan, katı ve tutarsız bir ebeveynlik ile azalan sıcaklık rapor ettikleri bildirilmiştir. Ayrıca psikolojik uyum ve ebeveyn kabul-reddi arasında (Varan, Rohner ve Eryüksel, 2008; Erkman ve Rohner, 2006) anlamlı ilişkiler bildirilmiştir. Sarıtaş, Grusec ve Gençöz (2013)'ün Türkiye örneklemini ile yaptıkları bir araştırmada da annelerin duygu düzenlemesinde yaşadığı zorluk ile ergenlerin rapor ettiği anne sıcaklığı ve reddi arasında ilişki bulunmuştur.

Kuramda ayrıca ailelerinde kabul gören bireylerin de reddedilmiş bireyin gösterdiği psikolojik problemler gösterebileceklerinden söz etmektedir. Bu bireyler kuramda “sorunlu (troubled)” olarak adlandırılmaktadır. Bu kişilerin çoğu ebeveynlerinin dışında bağlanma figürleri ile problem yaşamaktadırlar. Bu durum, EKAR Kuramı’nın beklentilerinden biri olan, yaşamın herhangi bir evresinde herhangi bir bağlanma figüründen gelen reddin sosyal-duygusal fonksiyonunu etkiler ifadesini doğrulamaktadır. Ayrıca, EKAR Kuramı’nda küçük bir azınlığın, herhangi bir bağlanma figüründen reddedilme deneyimi yaşasa dahi bununla duygusal olarak baş edebileceği olasılığını varsaymaktadır. Bu kişiler kuramda ‘baş edici (copers)’ olarak adlandırılmaktadır. Baş etme alt kuramında bu bireylerden ayrıntılı bir şekilde söz edilecektir.

1.1.3.2. Baş Etme Alt Kuramı

Daha önce de belirtildiği gibi, baş etme alt kuramı, bazı reddedilmiş bireylerin reddedilme deneyimi yaşasalar bile, bu durumun ruhsal sağlık sorunlarıyla sonuçlanmamasının nedenlerini sorgulamaktaydı. Kuramsal ve deneysel olarak baş etme süreci EKAR kuramının en az gelişmiş bölümüdür. Alt kuramının cevap aradığı sorulara yanıt bulmak için mekanizma ve süreç ile ilgili güvenilir çok az bilgi mevcuttur. Baş etme sürecini anlamak için, çoklu bakış açısına sahip olmak gerekmektedir. Bu bakış açısının üç ögesi vardır: Ben, diğeri ve bağlam. Özellikle, davranışın çoklu modelinde, bireyin algılanan red ile başa çıkma davranışı ben, diğeri ve bağlam arasındaki etkileşimin bir sonucudur. “Ben” özellikleri bireyin içsel ve dışsal özellikleri ile birlikte bireyin zihinsel aktivitelerini içermektedir. “Diğeri” özellikleri reddeden ebeveynin ve diğeri bağlanma figürlerinin reddinin şekli, sıklığı, süresi ve şiddeti ile birlikte kişisel ve kişilerarası özelliklerini içermektedir. “Bağlam” özellikleri kişinin çevresinin sosyal-durumsal özellikleri ile birlikte bireyin hayatındaki önemli diğerlerini de içermektedir. Bu bakış açısından gelen bir araştırma hipotezi, diğeri tüm değişkenler eşit tutulduğunda sıcak ve destekleyici alternatif bir bakıcının veya bağlanma figürünün varlığının çocuğun algıladığı ebeveyn reddi ile baş edebilmesini sağlayacağı görüşünü desteklemektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

EKAR Kuramı'nın baş etme alt kuramında, sosyal-bilişsel yeteneklerin bazı çocukların ve yetişkinlerin algıladıkları red ile daha etkili başa çıkabilmelerine olanak sağladığı görüşü ortaya atılmaktadır. Bu yetenekler farklılaşmış benlik algısı, özerklik ve kişisel olarak algılamama kapasitesidir (Akt. Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Daha belirgin olarak, baş etme alt kuramı, bireyin red ile başa çıkma kapasitesinin, farklılaşmış benlik algısı yani özerklik ile arttığını öngörmektedir. Özerk bireyler kendileriyle ilgili olan durumlarda kendi çabaları vasıtasıyla durumlar üzerinde en azından bir kısım kontrol sahibi olduklarına inanmaktadırlar. Özerk bireylerin algıladıkları reddin en çok hasar veren sonuçlarını azaltmak için içsel psikolojik kaynaklarının olduğu düşünülmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Benzer şekilde, kişisel olarak algılamama kapasitesi algılanan red ile başa çıkmada etkili olan diğer bir sosyal-bilişsel kaynaktır. Kişiselleştirme terimi (kişisel olarak alma) otomatik olarak genellikle negatif ve egosantrik bir şekilde durumları kişinin kendi açısından yorumlaması olarak tanımlanır. Bundan dolayı kişiselleştirme yapan kişi çok küçük duyarsızlıkları dahi niyetli olarak zarar verme ya da red davranışı olarak yorumlamaktadır. Kişiselleştirme yapmayan bireyler, kişilerarası anlaşmazlıklarla daha olumlu yollardan baş etmek için psikolojik bir kaynağa sahiptir. Bu üç sosyal-bilişsel faktörün algılanan reddin en yıkıcı etkilerine karşı psikolojik bir kalkan oluşturduğu düşünülmektedir. Ancak bu özelliklerin red deneyiminden etkilenme olasılığı olduğundan bu faktörleri araştırmak karmaşık hale gelmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

EKAR kuramının baş etme alt kuramında geçen bir diğer kavram "baş edici" kavramıdır. Kuramda "duygusal ve araçsal baş ediciler" olarak geçmektedir. Duygusal baş ediciler (affective copers) reddedici ailelerde yetiştirilmelerine rağmen duygusal ve ruhsal olarak sağlıklı olan bireylerdir. Diğer yandan araçsal baş ediciler (instrumental copers) okulda, uzmanlıklarında, işte ve görev odaklı aktivitelerde başarılı ancak duygusal ve ruhsal sağlıkları parçalanmış olan kişilerdir. Bu kişiler ciddi red deneyimlerine rağmen yüksek düzeyde görev başarısı ve iş performansı göstermektedirler (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Duygusal baş edicilerin ruhsal sağlıkları yeterince iyi olmasına rağmen, sevgi dolu ve kabul edici ailelerden gelen bireyler kadar iyi değildir. Ancak reddedici ailelerden gelen bireylere göre önemli derecede daha iyidir. Çok ciddi bir redde uğramış ve psikolojik olarak zarar görmüş bireyler, çocukluktan yetişkinliğe kadar olan süreç içerisinde ebeveyn reddinin duygusal, bilişsel ve davranışsal zararlarını azaltabilecek yeterli olumlu deneyime sahip olabilmektedirler. Ancak bazen reddedilmenin olumsuz etkileri yetişkinliğe kadar uzamaktadır. Hatta duygusal baş ediciler dahi sosyal, fiziksel ve duygusal problemler için risk faktörü olabilmektedir. Bu durum özellikle çocukluktaki red sürecinin, bireyin yakın ilişki içinde olduğu kişilerle ya da yetişkin bağlanma figürleriyle güvenilir bir ilişki kurmasını engellediği durumlarda geçerlidir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

1.1.3.3. Sosyokültürel Sistem Modeli ve Alt Kuramı

Ebeveyn reddi karmaşık çevresel (ailesel, toplumsal ve sosyokültürel) bir bağlamda ortaya çıkmaktadır. EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistemler modeli, ebeveyn kabul-reddinin öncüllerini, sonuçlarını ve diğer faktörlerle olan ilişkilerini birey ve tüm topluluklar içerisinde değerlendirilen bir düşünme yolunu destekler. Modelde, ebeveynin gösterdiği her türlü davranış şeklinin (kabul veya red davranışları), aile yapısı, ev düzeni, ekonomik yapı, politik yapı, savunma sistemleri gibi sosyal kurumları içeren bir sistem tarafından şekillendirildiği gösterilmektedir. Model ayrıca, ebeveynin kabul ve red davranışlarının çocuğun kişilik gelişimi ve davranışları üzerindeki dolaysız etkisini göstermektedir. Çocuğun kişisel özellikleri, mizacı ve davranışsal eğilimleri gibi, ebeveynlerinin onlara karşı olan davranışlarının kalitesini ve şeklini önemli derecede şekillendirir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

Sosyokültürel sistem modeli tarafından temellendirilen EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistem alt kuramı, ebeveyn kabulü ve reddinin dünya çapındaki nedenlerini tahmin etmeye ve açıklamaya çalışmaktadır. Örneğin, bu alt kuram çocukların reddedildiği toplumlarda doğaüstü güçler için yapılan tanımlamanın kötücül olduğu tahmininde bulunmaktadır (Rohner, 1975). Ancak doğaüstü güçlerin iyilikçi olduğunu düşünen toplumlarda çocukların çoğu sevilerek ve kabul görerek

yetiştirilmektedir. Şüphesiz, kültürel farklılıklar, kabul edilen bireylerin zihinsel temsillerine karşı reddedilmiş bireylerin zihinsel temsillerindeki bireysel farklılıkların bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistemler alt kuramının sorularına tek bir cevap vermek oldukça zordur ancak bu alt kuram bazı özel faktörlerin ebeveyn reddinin bazı toplumsal ve toplum içi çeşitlilikler ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Örneğin; sosyal olarak yalıtılmış olan, sosyal ve duygusal desteği olmayan tek ebeveynler (genellikle anneler), özellikle ebeveynler genç ve ekonomik olarak kötü bir durumda olduğunda çocuklardan sevgiyi esirgeme konusunda büyük bir risk oluşturmaktadırlar (Akt. Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005).

1.2. BENLİK KURGULARI

Benlik, bir bireyin kendisini nasıl tanımladığı ve anlamlandırıldığıdır. Psikoloji üzerine araştırma yapan araştırmacılar uzun süredir benliğin çoklu temsillerinin varlığı ve çıkarımları ile ilgilenmektedir (Cross, Hardin ve Gerçek-Swing, 2011). Benlik kavramına ilişkin ilk açıklamalar William James (1950) tarafından yapılmıştır. Benliği, deneyimlerin merkezinde yer alan ve kişinin kendisini tanımlarken söylediği şeylerin toplamı olarak ifade etmiştir. Benliğin 3 farklı bileşeninden söz eder. Bunlar; maddesel benlik, ruhsal benlik ve sosyal benliktir. Maddesel benlik, beden barınma ve giyinme gibi kavramları içerir. Ruhsal benlik, kişinin içsel ve öznel varlığıdır. Sosyal benlik ise kişinin diğerleri tarafından tanınan kısmıdır. Bir diğer ayırım da özel ve genel benlik olarak yapılmıştır. Genel benlik, diğerlerinin değerlendirmelerinden etkilenir ve ebeveynlerin, akranların ve otoritenin onayını kazanmayı ister. Gelişimsel olarak, genel benlik diğerleri ve kendi arasında bilişsel bir ayırım yapma başarısına bağlıdır. Ego görevi sosyal uyum olarak tanımlanabilir. Yani diğerleri ile olan ilişki esnasında değer kazanır. Genel benliğin bir diğer görevi ise önemli olan diğerlerinin değerlendiren standartlarını içselleştirmektir. Genel benliğin kendilik tanımlaması özel benliğin gelişiminde yol gösterici olur. Özel benlik, davranış için içsel bir izleyici sağlayarak diğerlerinin yokluğunda kendini değerlendirmeye izin verir. Özel benliğin ego görevi bireysel başarı olarak adlandırılmaktadır (Greenwald ve Pratkanis, 1984). Triandis ise

(1989) özel, genel ve toplulukçu benlik arasındaki ayrım üzerinde durmaktadır. Ayrıca kültürel farklılıkların, benliğin farklı tanımlamalarına neden olduğundan söz etmektedir. Aynı zaman dilimi içerisinde Markus ve Kitayama (1991) Avrupa, Amerika ya da Asya kültürüne sahip olan bireylerin farklı benlik kurguları yapılandıkları görüşü üzerinde durmaktadır.

Markus ve Kitayama (1991) Amerikan ve Japon bireylerin benlik ifadeleri üzerinden benlik kurgusu terimini tanımlamışlardır. Benlik kurgusu, bireyin benliğini diğerleri ile ilişkisinde nasıl gördüğü ile tanımlanmaktadır. Karşılıklı bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki tür benlik kurgusundan söz edilmiştir.

Markus ve Kitayama (1991) tarafından Avrupalı ve Amerikalıların benliği, bireysel ve diğerlerinden ayrı olarak tanımladıkları ifade edilmiştir ve bunu bağımsız benlik kurgusu olarak nitelendirmektedirler. Yüksek bağımsız benlik kurgusuna sahip olan bireylerin “Ben kimim?” sorusuna, daha çok durumlar karşısında durağan olan ve içsel özelliklerini (örn. utangaç, zeki) ya da diğer kişilerden ayrılan özelliklerine dayanarak cevap verdikleri belirtilmiştir. Bağımsız benlik kurgusuna sahip olan bireyler için de kişilerarası ilişkilerin önemli olduğunu ancak diğer bireylerin önemini öncelikli olarak bireye nasıl yarar sağlayacağı ile ilişkili olduğunu ve diğerlerinin bireyin biricikliğini ve içsel özelliklerini doğrulamak için sosyal karşılaştırmanın kaynağı olduğunu belirtmişlerdir.

Markus ve Kitayama (1991) bağımsız benlik kurgusuna sahip bireylerin aksine, Japonların diğerlerine bağlı ve diğerleriyle olan ilişkileri ile tanımladıkları bir benlik yapılandıklarını belirtmektedirler. Bunu karşılıklı bağımlı benlik kurgusu olarak nitelendirmektedirler. Yüksek düzey karşılıklı bağımlı benlik kurgusu geliştirmiş olan bireyler “Ben kimim?” sorusunu önemli ilişkilerini veya üyeleri oldukları grupları referans alarak cevaplama eğiliminde olmaktadır. Onlar için bireyin yeteneğinin bir gruba uygun olması özsaygı için çok önemli olmaktadır. Kişilerarası ilişkiler karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip olan bireyler için önemlidir ve birey öncelikli olarak gruba nasıl yararlı olabildiği ile ilgilenmektedir. Diğer kişiler, bireyin benlik

tanımlaması için bir kaynaktır ve sosyal karşılaştırmalar ilişkiler içerisinde yükümlülüklerin yerine getirilip getirilmediği kararına varılması için kullanılmaktadır.

Bireylerin hem karşılıklı bağımlı hem de bağımsız benlik kurgusuna sahip olabileceği ancak kültürel bağlamın bu iki benlik kurgusundan yalnızca birini desteklediği belirtilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1989). Amerika bağımsız benlik kurgusunu, Japonya ise karşılıklı bağımlı benlik kurgusunu temsil eden ülkeler olarak düşünülmektedir. Bağımsız benlik kurgusuna sahip olan bireylerin daha çok batılı ülkelerde, karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip olan bireylerin ise daha çok batılı olmayan ülkelerde bulunduğu ifade edilmiştir. Bu durum karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun toplulukçu kültür ile bağımsız benlik kurgusunun ise bireyci kültür ile tanımlanmasına neden olmaktadır. Ancak Markus ve Kitayama'nın bunu açık bir şekilde ifade etmediği belirtilmiştir (Cross, Hardin ve Gerçek-Swing, 2011).

Bağımsız benlik kurguları ve bireycilik arasındaki bağlantı ile karşılıklı bağımlı benlik kurguları ve toplulukçuluk arasındaki bağlantı, benlik kurguları ile bireycilik-toplulukçuluğu ayırmayacak durumdadır. Kavramsal olarak, bireycilik-toplulukçuluk kültürleri tanımlayan bir boyutken, benlik kurguları bireyleri tanımlamaktadır. Bu karmaşıklığın nedeni ülkelerin bireycilik-toplulukçuluk boyutunun hangi noktasında yer alacağını belirlerken bireylerin kendini bildirim ölçekleri ile verdiği cevapların ortalamasının kullanılmasıdır. Ancak kavramsal ayırım varlığını korumaktadır. Yani bireycilik-toplulukçuluk kültürleri temsil etmekteyken, benlik kurguları bireyleri temsil etmektedir (Cross, Hardin ve Gerçek-Swing, 2011).

Markus ve Kitayama (1991) ile Triandis (1989) tarafından yapılan sınıflamalar, benlik kurgularının diğer sınıflamalarının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Triandis tarafından özel, genel ve toplulukçu benlik olarak yapılan sınıflama çok fazla deneysel olarak yapılan araştırmalarda dikkat çekmemiştir (Cross, Hardin ve Gerçek-Swing, 2011). Araştırmacılar daha çok benlik kurgusunun üçüncü boyutu olarak yakın ilişkileri temel almışlardır (Brewer ve Gardner, 1996; Kashima ve ark., 1995). Kashima ve arkadaşları (1995) benliğin ilişkisel, toplulukçu ve bireyci bakış açılarının deneysel olarak ayırt edilebilir olduğunu gösteren ilk araştırmacılarıdır. Benliğin bireyci boyutu

bağımsız, özerk ve ayrı kavramları ile ifade edilmektedir. Diğer iki boyut bu baskın kavrama zıt olarak tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki birey ile toplum arasındaki ilişkiyi konu edinmektedir ve toplulukçu benlik olarak adlandırılır. Diğer boyut ise birey ile diğer bireyler arasındaki ilişki üzerinde durmaktadır. Yani benliğin diğer bireylerle ilişkili olarak yapılandırılıp yapılandırılmadığı ile ilgilidir. Bu da ilişki boyutu olarak tanımlanmıştır. Ayrıca benliğin bireyci ve toplulukçu boyutu kültürel farklılıkları tanımlamaktayken, benliğin ilişkisellik boyutunda cinsiyet farklılıklarından söz edilmektedir (Kashima ve ark., 1995).

Markus ve Kitayama tarafından tanımlanan karşılıklı bağımlı ve bağımsız benlik kurguları ile ilgili yapılan araştırmalar göze çarpmaktadır. Chou (2000) Çin'de yürüttüğü bir çalışmada; duygusal özerkliğin iki boyutu olan bireyleşme ve ebeveyn idealleştirilmesi ile depresyon arasında pozitif bir ilişki rapor etmiştir. Pakistan örneği ile yapılan araştırmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Bu kültürde kuşaklar arasında duygusal karşılıklı bağlılığın devam ettiğini ifade etmektedirler. Ayrıca ebeveynleri mutlu etmek için alınan kararlar psikolojik uyumla pozitif bir ilişki gösterirken ebeveynlerden ayrılma ile psikolojik uyum arasında negatif bir ilişki olduğu da rapor edilmiştir (Stewart ve ark., 2003). Kendini farklılaştırma (self-differentiation) ile özsaygı ve depresif duygu durumu (psikolojik iyilik) arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla 427 Koreli ve 375 Avrupalı Amerikalı üniversite öğrencisi ile yürütülen bir araştırmada, Avrupalı Amerikalı örneğinde kendini farklılaştırma ile psikolojik iyilik arasında daha güçlü bir ilişki rapor edilmiştir (Chung ve Gale, 2006). Essau ve arkadaşları (2013) tarafından yürütülen araştırmada karşılıklı bağımlı benlik kurgusuna sahip olan bireylerin yüksek düzeyde psikopatoloji gösterdikleri rapor edilmiştir. Lam (2005) karşılıklı bağımlı benlik kurgusu ile depresyon arasında negatif ilişki bildirmiştir. Sosyal kaygı ile benlik kurguları arasında da (Levinson, Langer ve Rodebaugh, 2011; Dinnel, Kleinknecht ve Tanaka-Matsumi, 2002) anlamlı ilişkiler bildirilmiştir. Moscovitch, Hofmann ve Litz (2005) yaptıkları çalışmada erkek ve kadınlarda benlik kurgularının sosyal kaygının seviyesini belirlediğini rapor etmişlerdir. Erkekler için karşılıklı bağımlı benlik kurgusu yüksek düzey sosyal kaygıyı yordarken, bağımsız benlik kurgusunun düşük sosyal kaygıyı yordadığı rapor edilmiştir. Kadınlar için ise ilişki örüntüleri ters yönlü olarak bulunmuştur. Chirkov, Ryan, Kim ve Kaplan

(2003) tarafından yürütülen bir araştırmada özerkliğin insan ihtiyacı olduğunu, farklı kültürlerde benzer şekilde anlaşıldığını ve iyi olma haliyle ilişkili bulduklarını ifade etmişlerdir.

İncelenen bu araştırmalarda benlik kurgularının farklı psikopatolojilerle ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Psikopatoloji ve benlik kurguları arasındaki ilişkinin araştırmanın yapıldığı kültüre bağlı olarak değiştiği söylenebilir. Sato (2001) psikopatolojinin kültürlerarası bakış açısına göre özerklik ve ilişkiselliğin kendini düzenlemenin temeli olduğunu ifade eder. Kişinin ait olduğu kültürden bağımsız olarak bireyin iyilik durumuna etki etmektedir. Ancak ruhsal sağlığı korumadaki özerkliğin ve ilişkiselliğin derecesi kültür tarafından belirlenmektedir. Ruhsal sağlığı korumada toplulukçu kültürlerde yaşayan bireyler için (batılı olmayan) yüksek düzeyde ilişkisellik ve orta düzeyde özerklik önemli olurken, bireyci kültürlerde yaşayan bireyler için (batılı olan) yüksek düzeyde özerklik ve orta düzeyde ilişkisellik esas olmaktadır.

1.2.1. Aile Değişimi Kuramı

Türkiye’de bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri karşılaştırıldığında, Türk kültürünün belirleyici olarak toplulukçu ya da bireyci yönelimlerinin bulunmadığı ifade edilmiştir (Göregenli,1995). Bu durumda Türkiye’de ki bireylerin iki ucun ortasında olduğu bilgisine ulaşılabilir ve Kağıtçıbaşı’nın önerdiği benlik modeli Türkiye’deki bireycilik-toplulukçuluk eğilimlerini destekler durumdadır denebilir.

Kağıtçıbaşı (2005) benlik kurgusunun, Markus ve Kitayama’ nın (1991) öncüleri olduğu ikili bakış açısına karşı çıkmıştır. Benliğin ilişkisel ve özerk boyutlarına odaklanan bir çalışmanın sonucunda da Markus ve Kitayama’nın (1991) önerdiği bireyci ve toplulukçu benlik kuramına uygun veriler bulunmadığı, özerk-ilişkisel benliğe uygun veriler elde edildiği belirtilmiştir (Santamaria, Mata, Hansen ve Ruiz, 2010). Kağıtçıbaşı (2010) buna paralel olarak aile değişimi kuramı çerçevesinde özekliğin ve ilişkiselliğin birlikte ele alınabileceği bir model önermiştir. Bu modele geçmeden önce çocuğun değerini araştırmasından söz etmek uygun olacaktır.

Aile dinamikleri ve zaman içindeki değişimi ile toplumsal sosyoekonomik gelişimi anlamayı kolaylaştıran en önemli araştırmalardan biri olan Çocuğun Değeri Araştırması (ÇDA) Aile Değişimi Kuramının temelini oluşturmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010).

L. W. Hoffman ve Hoffman'ın (1973, Akt. Kağıtçıbaşı, 2010) kavramsal şemasına dayanarak çocuklara atfedilen değerler faktör analizine tabi tutulmuş ve ekonomik, psikolojik ve sosyal olmak üzere üç ana değer tipi bulunmuştur. Ekonomik değerler çocukların, hem küçükken hem de yetişkin olduklarında ana-babaya sağladıkları maddi yararları dayanmaktadır. En önemli faktör de yetişkin evladın anaya-babaya sağladığı yaşlılık güvencesi olmaktadır. Psikolojik değerler çocuğun ana-babaya sağladığı mutluluk, gurur, sevgi ve birliktelik gibi doyumlarla alakalıdır. Son olarak sosyal değerler evli yetişkinlerin çocuk sahibi oldukları zaman kazandıkları genel sosyal kabul ile ilgili olmaktadır. 2003 yılında yapılan ÇDA'daki en dikkat çekici bulgu, çocukların ekonomik/faydacı değerindeki düşme ile psikolojik değerindeki yükseliş olmuştur (Kağıtçıbaşı, 2010).

Aile Değişimi Kuramı benliği ailenin içine, aileyi de kültürel ve sosyoekonomik çevrenin içine oturtan bağlamsal bir kuramdır. Bu kuram çerçevesinde ifade edilmek istenen aile değişiminin üç farklı aile modelinden birine doğru olan sistematik değişimdir. Üç farklı belirgin aile modeli oluşturulmuştur. Bunlar sırasıyla açıklanacaktır.

1.2.1.1. Karşılıklı Bağımlı Aile Modeli

Karşılıklı Bağımlı Aile modeline, özellikle ataerkil aile yapısına sahip geleneksel toplumlarda ve ailede ilişkililik kültürünün yaygın olduğu yerlerde rastlanmaktadır. Daha çok kırsal bölgede yaşayan ve düşük refah düzeyi olan ailelerde gözlemek mümkündür. Bu bölgelerde, çocuk ölümlerinin yüksek olmasına rağmen, yeterli sayıda çocuğun özellikle erkek evlatların hayatta kalmasının sağlanması amacıyla yüksek doğurganlığın olduğu gözlemlenmektedir. Bu aile modelinde yaşam boyu kaynak aktarımı yön değiştirmektedir. Öncelikli olarak çocuk ana-babaya bağımlıdır. Çocuk yetişkin hale geldiğinde ise ana-babanın çocuğa bağımlı olduğu bir sistem gözlenir.

Çocuğun ekonomik değeri yaygındır. Bu nedenle daha çok erkek çocuk tercih edilmektedir. Bu ailelerde çocuğun ana-babaya bağıllığı itaate yönelik sosyalleştirme ve otoriter yetiştirme ile sağlanmaktadır. Çocuk bu şekilde sosyalleştirildiğinde ana-babaya bağımlı bir bireye dönüşmektedir. Bu tür ailelerde yetişen çocuklar bağımlı-ilişkisel benlik geliştirmektedirler (Kağıtçıbaşı, 2010).

1.2.1.2. Bağımsız Aile Modeli

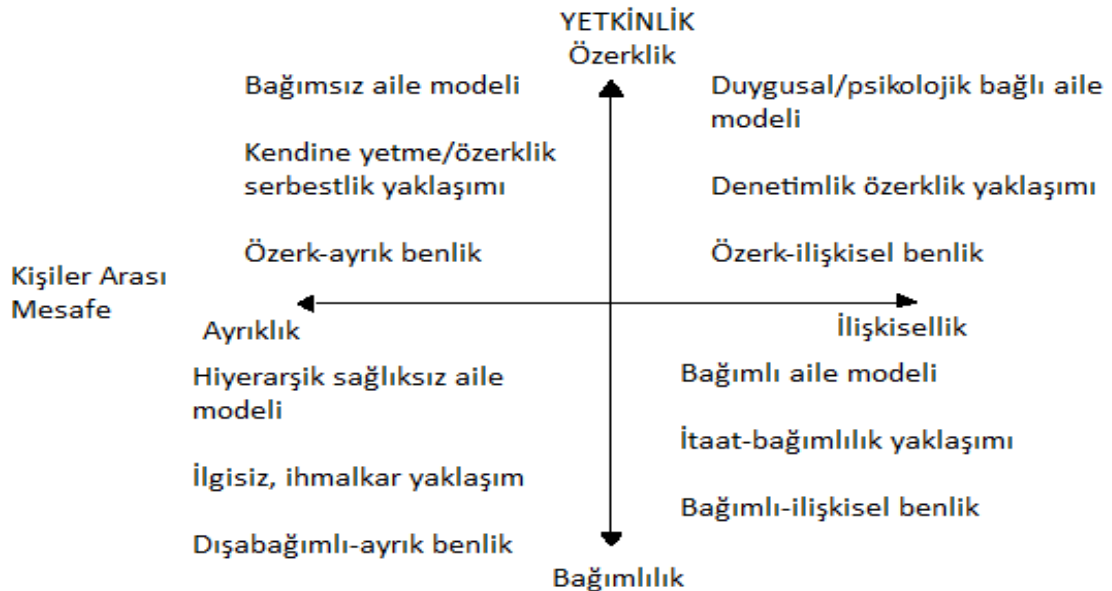
Eleştirilenler tarafından zaman zaman yerilen zaman zaman övülen bu model Batı'nın bireyci, çekirdek ailesinin prototipik modelidir. Bu toplumda ayrışmışlık kültürünün (bireyci) hâkim olduğu gözlenmektedir. Bu model bugünkü bulguların Batı ailesinde de karşılıklı bağımlılığın gözlenmesi nedeniyle gerçek bir durumdan çok ideal olanı yansıtmaktadır. Bu model karşılıklı bağımlı aile modeli ile hiçbir ortak özelliğe sahip değildir. Bu model yüksek refah düzeyli, kentleşmiş, sanayileşmiş teknoloji toplumunda görülür. Nesiller birbirinden ayrışmıştır ve duygusal ve maddi kaynak yatırımı çocuğa yöneliktir. Refahın artmasıyla birlikte kadının aile içindeki statüsü yükselmiştir. Bu modelde çocuğun psikolojik değeri yaygındır. Çocuğun psikolojik değerinin yüksek olması çocuk sayısı ile ilişkili değildir. Buna bağılı olarak doğurganlığın artması söz konusu olmamıştır. Çocuk yetiştirilirken denetime daha az yer verilen bu modelde otoriter ana-baba davranışı yerine serbestliğe yönelik ana baba davranışını gözlemek mümkündür. Çocuğun yaşlılık güvencesi için ana-babaya sadakat duyma ve bağımlı olması gerekmediğinden çocukta bağımsızlığa ve kendine güvene yer verilmektedir. Bu tür ailelerde yetişen çocuklar, özerk-ayrık benlik geliştirmektedirler (Kağıtçıbaşı, 2010).

1.2.1.3. Psikolojik/Duygusal Bağıllık Aile Modeli

Bu modelin diğer iki model ile örtüşen kısımları bulunmaktadır. Duygusal alanda karşılıklı bağımlılık gözlenirken maddi alanda hem birey hem aile düzeyinde bağımsızlık olduğu ifade edilmektedir. Bağıllık kültürüne sahip, gelişmiş ve kentleşmiş bölgelerde yaygın olan Psikolojik/duygusal bağıllık aile modelinde aile ilişkileri ataerkilliğin önemini yitirmesi, kadının aile içinde yükselen konumu ve erkek çocuk tercihinin önemini yitirmesi ile şekillenmektedir. Genç yetişkinlerde

duygusal/psikolojik yatırımlar hem ana-babaya hem de çocuklarına yöneliktir. Maddi kaynak akışı çocuklara yönelik olmaktadır. Kentleşmiş bölgelerde çocukların masraflarının artmasıyla birlikte çocuğa yüklenen ekonomik değer ortadan kalmıştır. Bu durumda çocuğun psikolojik değerinin yükselmesi söz konusudur. Çocuk sahibi olunmasının tek nedeni çocuğun sağladığı psikolojik doyumdur. Sosyalleşme değerlerinde aileye/gruba bağlılık vurgulanmaktadır. Özerklik bu modelde büyük önem taşımaktadır. İlk olarak, çocuğun özerkliği aile ihtiyaçlarını karşılamada bir tehdit olarak görülmemektedir. Ayrıca çocuğun özerk olması okul başarısı ve aktif iş hayatı için işlevsel olduğundan ‘itaat’ten daha önemli bir değer haline gelmektedir. Çocuk yetiştirmede çocuğun özerkliğe de ihtiyacı olduğundan baskıcı bir düzen yerine “anne-baba kontrolü” etkili olmaktadır. İtaat etmeye değil özerkliğe izin veren bir ebeveyn kontrolü çocuğu aileden ayrılmaya değil, aileye bağlayan bir güç olmaktadır. Bu tür ailelerde yetişen kişiler özerk-ilişkisel benlik geliştirmektedirler (Kağıtçıbaşı, 2010).

Şekil 1’de tüm bu aile modellerini görmek mümkündür. Kağıtçıbaşı (2010) bağımlı-ayrık benlik modelinin patolojik bir durumu ifade edebileceğini aktarmıştır. Bu aile ortamının ilişkiselliğin de özerkliğinin de gelişimini engellediğini vurgulamıştır. Bu dört modelden psikolojik olarak en sağlıklısının; iki temel insan ihtiyacı olan özerklik ve ilişkiselliğin karşılandığı özerk-ilişkisel benlik modeli olduğu düşünülmektedir.

Şekil 1. Kültürel Bağlamda Özerk ve İlişkisel Benlik İçin Etkiler (Kağıtçıbaşı, 2005)

Kağıtçıbaşı'nın tanımladığı özerk ilişki benlik kurgusu ile ilgili yapılan araştırmalar bulunmaktadır. Özdemir (2012) tarafından yapılan bir çalışmada ergenlerin öznel iyi oluşları, benlik kurguları açısından incelenmiştir. Türkiye örneklemeyle yapılan bu çalışmada ilişkiselliğin ve özerk-ilişkiselliğin gençlerin iyi oluşları üzerinde önemli bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlişki ve özerk-ilişki benlik kurgusuna sahip olan bireylerin yaşam doyumu ve olumlu duygu puan ortalamaları yüksek bulunmuştur. Bu araştırmalara ek olarak, özerk-ilişki benlik ile öznel iyi oluş arasında (Özdemir ve İlhan, 2013) pozitif yönde bir ilişki ve özerk-ilişki benlik ile depresyon arasında (Morsünbül, 2013) negatif yönde bir ilişki bildirilmiştir.

1.3. KONTROL ODAĞI

Kontrol odağı terimi, bireyin davranışlarının sonuçlarını nelere atfettiği ile ilgili olarak tanımlanmıştır (Rotter, 1954). Kontrol odağı bireyin genellenmiş beklentileri ile ilişkilidir. Bireyler yapılan bir davranışın istenilen sonuçlara ulaşip ulaşmayacağı konusunda beklenti içindedirler ve bu beklentiler bireylerin davranışlarının önemli bir göstergesi haline gelmektedir. Genellenmiş beklentiler Rotter'in (1966) belirttiği gibi davranışların ne derecede ceza veya pekiştirme ile sonuçlanacağına dair tahminini etkilemektedir ve birey yeni durumlar karşısında genellenmiş beklentilere başvurmaktadır.

Kuramsal arka plana bakıldığında pekiştirmenin doğası Rotter' in (1954) sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Sosyal öğrenme kuramında pekiştirme, gelecekte pekiştirme ile sonuçlanacak bir davranışın beklentisini güçlendirmektedir. Davranış-pekiştirme beklenti dengesi bozulduğunda beklentide azalma olmaktadır. Bir bebek yetişirken birbiriyle nedensellik ilişkisi olan, birbirini önceleyen ve öncelemeyen durumlar arasında bağlantı kurmaktadır. Bu da genel bir hipotezi destekler. Ne zaman pekiştirme bireyin yaptığı bir davranış sonucu gelirse, beklentiyi pekiştirme geldiği kadarki kadar arttırmamaktadır. Bireyin geçmişte aldığı pekiştirmelere bağlı olarak, bireylerin hangi pekiştirmeleri kendi davranışlarına atfedeceği konusunda

farklılaşmaktadır. Beklentiler belirli bir durumdan benzer ve bağlantılı olarak algılanan bir seri duruma genellenmektedir.

Evrensel olarak pekiştirmenin, ödülün veya doyumun rolü yetenek ve bilginin kazanımı ile uygulanmasında önemli olarak tanımlanmaktadır. Ancak bazı kişiler tarafından ödül ve pekiştirme olarak tanımlanan bazı durumlar diğerleri tarafından farklı olarak algılanır ve ona göre tepki verilir. Bu tepkinin belirleyicilerinden biri ödülün bireyin herhangi bir davranışı sonucu ya da davranışlardan bağımsız bir şekilde ortaya çıkıp çıkmaması ile ilgilidir. Pekiştirmenin etkisi bireyin ödül ve kendi davranışı arasında nedensel bir ilişki kurup kurmasına bağlıdır. Nedensel ilişki algısı hep ya da hiç olmak durumunda değildir. Farklı derecelerde olabilmektedir.

Pekiştirme birey tarafından tamamıyla kendi davranışlarının sonucu olmadığı şeklinde algılanırsa, birey bunu şans, kader, diğerlerinin güçlü etkisi ya da tahmin edilemez olarak algılamaktadır. Bir durum birey tarafından bu şekilde yorumlandığında, bu düşünce dışsal kontrol olarak kavramsallaştırılır. Eğer birey durumu kendi davranışlarına ve karakterine bağlı olarak algılamaktaysa bu içsel kontrol olarak nitelendirilmektedir (Rotter, 1966). İç kontrol odağına sahip olan bir kişi, bir davranışın sonucunun kendi davranış ve özelliklerinden kaynaklandığı düşüncesine sahipken, dış kontrol odağına sahip kişiler ise bu sonuçların, şans, kader ve başka kişilerin kontrolünde olduğuna ve sonuçların tahmin edilemezliğine inanmaktadır (Rotter, 1990).

Literatürde kontrol odağı ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi araştıran araştırmalar bulunmaktadır. Dağ (1992) tarafından 532 üniversite öğrencisi ile yapılan araştırmada psikopatolojinin kontrol odağı tarafından yordanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Uğurlu ve Ekinci (2007) tarafından yürütülen bir araştırmada da kontrol odağı ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir ilişki rapor edilmiştir. İsrail’ de asker örnekleme ile yapılan bir çalışmada travma sonrası stres bozukluğu ile kontrol odağı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Solomon, Mikulincer ve EHUD, 1988). Depresyon ve kontrol odağı arasında (Benassi, Sweeney ve Dufour, 1988; Burger (1984), Baydoğan ve Dağ, 2008; Daniels ve Guppy, 1997; Abramowitz, 1969; İnözü, Yorulmaz ve Terzi, 2012), kaygı ve kontrol odağı arasında (Watson, 1967; Strassberg, 1973; Arslan, Dilmaç ve

Hamarta, 2009) anlamlı ilişkiler bildirilmiştir. Yapılan bu araştırmalarda dış kontrol odağının daha yüksek düzeylerde kaygı ve depresyon ile ilişkili bulunduğu gözlemlenmiştir. Psikolojik iyilik hali ile kontrol odağı arasında da (Garcia, Ramirez ve Jariego, 2002; Cenkseven ve Akbaş, 2007; Spector ve ark., 2001) anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır.

Levenson (1973)'un psikiyatrik hastalarla yaptığı araştırmada psikiyatri hastalarının normal örnekleme göre ve psikotik hastaların nörotik hastalara göre daha yüksek oranda dış kontrol odağına sahip oldukları bulgulanmıştır.

Saadat, Ghasemzadeh, Karamic ve Soleimani (2012) tarafından yapılan bir araştırmada İranlı üniversite öğrencilerinde öz-saygı ve kontrol odağı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda, iç kontrol odağı ile bütün öz-saygı bileşenleri (genel öz-saygı, akademik öz-saygı, fiziksel öz-saygı, aile öz-saygısı, sosyal öz-saygı) arasında pozitif bir ilişki bulgulanırken, dış kontrol odağı ile negatif ilişki rapor edilmiştir.

Kontrol odağının hastalığın tekrarlanmasında da etkili olduğu görölmüştür. Yapılan bir araştırmada dış kontrol odağına sahip olan bireylerde hastalığın daha sık tekrarladığı sonucuna varılmıştır (Pektaş, Mırsal, Kalyoncu, Tan ve Beyazyürek, 2003).

Araştırmalar incelendiğinde psikopatoloji ile kontrol odağının ilişkili olduğu görölmüştür. Yapılan araştırmalar çoğunlukla depresyon ve kaygı ile kontrol odağı arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır.

1.4. ARAşTIRMANIN AMACI

Erken çocukluk deneyimleri, yetişkinlik psikopatolojisinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Frenzi (1932/1949) ve Miller (1983/1985) gibi psikanalistler patojenik erken deneyimlerin fiziksel ve cinsel kötüye kullanmayı içerdіđi görüşünü savunmaktadırlar. Ayrıca kötüye kullanımın kişiliğin gelişimi üzerinde çok büyük bir etkiye sahip olduğu ve kaygı, depresyon, çözölme deneyimlerine yatkınlığa yol açabileceği görüşündedirler (akt. Brewin, Andrews ve Gotlib, 1993). Bağlanma

kuramcılarında Bowlby (1978/1981) bakımverene güvenli bağlanma ile yetişkinlik dönemi kaygı belirtileri arasında bağlantı kurmaktadır. Yetişkinlik dönemi depresyonunun özellikle ebeveyn ile durağan ve güvenli bağlanma gerçekleştirilememesi, sevilmemesi ve yetersiz olduğunu deneyimleme ile ilişkili olduğuna inanmaktadır (akt. Brewin, Andrews ve Gotlib, 1993). Ek olarak, pek çok çağdaş psikanalitik ve bilişsel kuramcı (Arieti ve Bemporad, 1980; Beck, 1976; Blatt ve Homann, 1992; Brewin, 1989; Safran, 1990) zorlu erken deneyimlerin olumsuz kendilik algısı ve benlik şemaları gibi psikolojik hassaslık oluşturabileceği, ayrıca yetişkinlik dönemi psikopatolojisi riskini arttırabileceği konusunda aynı görüştedirler (akt. Brewin, Andrews ve Gotlib, 1993). İlgili literatür incelendiğinde algılanan ebeveyn kabul-reddi ile özellikle depresyon olmak üzere, diğer psikopatolojiler arasında anlamlı ilişki olduğu da görülmektedir (J. Richter, G. Richter, Eisemann, Seering ve Bartsch, 1995; Bijl, Cuijpers ve Smit, 2002; Xia ve Qian, 2001; Najam ve Majeed, 2012; Naz ve Kausar, 2012).

Ebeveyn kabul-red kuramında, özerk bireylerin kendileriyle ilgili olan durumlarda kendi çabaları vasıtasıyla durumlar üzerinde en azından bir kısım kontrol sahibi olduklarına inandıkları ve özerk bireylerin algıladıkları reddin en çok hasar veren sonuçlarını azaltmak için içsel psikolojik kaynaklarının olduğu düşünülmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Ebeveyn kabul-red kuramını destekler şekilde kontrol odağı ve benlik kurgularının da psikopatoloji ile ilişkili olduğunu gösteren araştırma bulguları vardır (Solomon, Mikulincer ve Ehad, 1988; Abramowitz, 1969; Dağ, 1992; Benassi, Sweeney, Dufour, 1988; Morsünbül, 2013; Essau ve ark., 2013; Dinnel, Kleinknecht, Tanaka-Matsumi, 2002).

“Algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğü’nün psikolojik belirtilerle ilişkisi” konusunda çalışmasını tamamlayan Akhun (kişisel iletişim, Nisan 2013) ile yapılan değerlendirme sonucunda, algılanan ebeveyn tutumları ile psikopatoloji arasındaki ilişkide aracı rol çalışırken ebeveyn algısını hem olumlu hem de olumsuz yönde değerlendiren bir ölçek kullanmanın daha uygun olabileceği düşünülmüştür. Ayrıca literatürde ebeveyn kabul-red kuramı ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin incelendiği

çalışmalarda, kontrol odağı ve benlik kurgularının aracı rolünü üstlendiği araştırmalara rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı, söz konusu boşluğu doldurmak üzere, kontrol odağının ve benlik kurgularının ebeveyn kabul reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide aracı rolünü görmektir. Bu çerçevede araştırmanın soruları şunlardır:

- 1) Algılanan ebeveyn kabulü ve reddi ile psikopatoloji arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2) Katılımcıların benlik kurgularına göre psikopatoloji düzeyleri arasında fark var mıdır?
- 3) Algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı rolü nedir?
- 4) Algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolü nedir?

2.BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ÖRNEKLEM

Örneklem, Hacettepe Üniversitesi'nin farklı bölümlerinde okuyan gönüllü katılımcılardan oluşturulmuştur. Toplam 319 katılımcıya ulaşılmıştır. Bu katılımcıların 190'ı (%59.6) kadın, 129'u (%40.4) erkektir. Katılımcılar 17-26 yaş aralığındadır. Katılımcıların yaş ortalamaları 20.94' tür (S=1.91). Katılımcılar Hacettepe Üniversitesi'nde hem lisans eğitimi gören öğrenciler hem de master/doktora eğitimlerine devam eden öğrenciler tarafından oluşturulmuştur. Katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 1.de gösterilmiştir.

Tablo 1. Örneklemin Demografik Özellikleri

Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	190	59.6
Erkek	129	40.4
Fakülte		
Mühendislik	122	38.2
Edebiyat	144	46.3
Fen	4	1.3
Eğitim	9	2.8
Güzel Sanatlar	2	0.6
İktisadi İdari Bilimler	21	6.6
Hukuk	1	0.3
Diş Hekimliği	5	1.6
Hemşirelik	1	0.3
Enstitüsü	8	2.5
Sınıf		
Hazırlık	9	2.8
1. Sınıf	108	33.9

Tablo 1. Örneklemin Demografik Özellikleri (Devam)

2.sınıf	50	15.7
3.sınıf	55	17.2
4.sınıf	89	27.9
YL/Doktora	8	2.5
SED		
Üst	1	0.3
Üst Orta	63	19.7
Orta	221	69.3
Orta Alt	26	8.2
Alt	8	2.5
Anne Eğitim Düzeyi		
Okula Gitmemiş	17	5.3
İlkokul	89	27.9
Orta Okul	34	10.7
Lise	79	24.8
Ön Lisans	16	5
Üniversite	79	24.8
Master	4	1.3
Doktora	1	0.3
Baba Eğitim Düzeyi		
Okula Gitmemiş	3	0.9
İlkokul	45	14.1
Ortaokul	37	11.6
Lise	103	32.7
Ön Lisans	14	4.4
Üniversite	102	32
Master	8	2.5
Doktora	6	1.9
Yaşadığı Şehir		
Metropol	107	33.5
Büyükşehir	80	25.1
İlçe	50	15.7

Tablo 1. Örneklemin Demografik Özellikleri (Devam)

Küçük şehir	48	15
Kasaba	10	3.1
Köy	12	3.8
Yurtdışı	5	1.6

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, bilgilendirilmiş onam formu (Ek-1) başta olmak üzere katılımcıların demografik bilgilerine ulaşmak amacıyla katılımcılara “Demografik Bilgi Formu”, anne-baba kabul ve reddini değerlendirmek amacıyla “Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ)”, psikopatoloji belirtilerini taramak amacıyla “Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)”, kontrol odağını değerlendirmek amacıyla “Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)” ve son olarak benlik kurgularının değerlendirilmesi amacıyla “Aile Bağlamında Benlik Ölçeği” uygulanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

2.1.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu; katılımcıların yaş, cinsiyet, okuduğu bölüm, sınıf bilgileri, ailenin ekonomik durumu, anne ve baba eğitim dereceleri ve çocukluğun geçirildiği yer (Metropol/büyükşehir/ilçe/küçük şehir/kasaba/köy/yurtdışı) ile ilgili sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeğin bir örneği Ek-2’de sunulmuştur.

2.2.2. Ebeveyn Kabul – Red Ölçeği (Yetişkin EKRÖ)

Yetişkin ve çocuk olmak üzere iki formu bulunan ve yetişkin formu kullanılan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) 1978 yılında, algılanan ebeveyn kabul ve red düzeylerini ölçmek amacıyla Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (akt. Varan, 2003). 60 maddelik likert tipi ölçek; 20 maddesi sıcaklık/şefkat alt ölçeği, 15 maddesi düşmanlık/saldırganlık alt ölçeği, 15 maddesi kayıtsızlık/ihmal alt ölçeği ve 10 maddesi ayrışmamış alt ölçeği olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler “hemen hemen her zaman doğru”, “bazen doğru”, “nadiren doğru” ve “hiçbir zaman

doğru değil” Şeklinde katılımcılar tarafından ölçek üzerinde cevaplanmaktadır. Ölçeğin puanlanması 1-4 arasında yapılmaktadır. Alt ölçeklerden sıcaklık/Şefkat alt ölçeğinin tüm maddeleri ve kayıtsızlık/iħmal alt ölçeğinin 7 maddesi ters puanlanırken diğer alt ölçeklerde ters puanlama yapılmamaktadır. Bu dört alt ölçeğe verilen cevaplar doğrultusunda alınan puanların toplamı EKRÖ toplam puanını vermekte ve bireylerin anne veya babasıyla ilgili algıladığı kabul-redde ilişkin ölçümleri sunmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin ebeveynleriyle ilgili algıladıkları tutumların reddi ve sıcaklığın düşüklüğünü ifade etmektedir. Toplam puan alındığında en yüksek puan 240, en düşük puansa 60 olarak görölmektedir.

Ölçeğin ölkemizdeki geçerlik güvenilirlik çalışmaları Varan (2003) tarafından hem “normal” hem de “klinik” olmak üzere toplamda 1700 kişinin yer aldığı örnekleme gerçekteŐirilmiŐtir. Örneklemedeki bireyler 17-78 yaş aralığında bulunmaktadır. Alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları .86 ile .96 arasında deęiŐmektedir. Toplam iç tutarlık katsayısının .97 olduğu saptanmıŐtır. Ölçeğin yapı geçerliğini irdelemek için yapılan faktör analizi sonucunda 3 veya 4 maddeden oluşan 16 kümenin 2 faktöre yüklendiği görölmüştür ve bunlar “red” ve “kabul” olarak adlandırılmıŐtır. Bu çalıŐmaların sonucunda da EKRÖ’nün anne ve baba formlarının ölkemizdeki geçerlik ve güvenilirliği desteklenmiŐtir. Anne EKRÖ örneği Ek-3’te, baba EKRÖ örneği Ek-4’te sunulmuştur.

2.2.3. Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)

Belirti Tarama Listesi (Symptom Checklist-90-Revised) psikolojik sorunları ve psikopatoloji belirtilerini tarama amacıyla oluŐturulmuŐ 90 maddelik bir ölçektir. Bireylerden son bir hafta içinde ölçekte bulunan maddelerden hangilerine ne derecede rahatsızlık hissettiklerine dair bir değerlendirme istenmektedir. 5 dereceli likert tipi olan bu ölçek kendini değerlendirme tipi bir ölçektir ve 17 yaŐından itibaren genç ve yetişkin, en az orta öğretimden geçmiş, psikiyatrik olan ya da olmayan popölyasyona uygulanabilmektedir. Hiç, çok az, orta derecede, oldukça fazla ve ileri derecede seçenekleri bulunana ölçek puanlaması sırasıyla 0, 1, 2, 3, 4 puanları verilerek yapılmaktadır. Ölçekten 9 ayrı boyutta ve genel ortalama cinsinden hissedilen rahatsızlık düzeylerinin bilgisi elde edilmektedir. Genel belirti düzeyi, boş bırakılan maddeler hariç tüm maddelere yapılan derecelendirmelerin ortalaması olarak ifade

edilmektedir. 0 ile 4 arasında değişim göstermektedir. Genel ortalama puanındaki artış bireydeki bedensel zorlanma ve psikolojik belirtilerden duyulan sıkıntının artmasına işaret eder. Ölçeğin en iyi endeksi olduğu bilinmektedir. Somatizasyon, Obsesif-Kompulsif, Kişilerarası Duyarlık, Depresyon, Kaygı, Düşmanlık, Fobik Kaygı, Paranoid düşünce ve Psicotizm olarak sıralanan 9 alt ölçeği vardır (Dağ, 2000).

Formun Türk üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Dağ (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin tümünün Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .97' dir. Güvenirlik katsayısı .65 ile .90 arasında değişmektedir. Ölçeğin bir örneği Ek-5'te sunulmuştur.

2.2.4. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)

Dağ (2002) tarafından geliştirilen Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ), Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nden daha kapsamlı ve likert formatında bir ölçektir. Ölçek maddeleri 5 dereceli likert formatındadır. Ölçekte puanlama ve derecelendirme "hiç uygun değil (1)", "pek uygun değil (2)", "uygun (3)", "oldukça uygun (4)", "tamamen uygun (5)" şeklinde yapılmaktadır. 47 maddeden oluşan bu ölçekte tepki yanlılığına karşı konulmak için maddelerin 42'si düz, 38'i ters yönde puanlanmıştır. Ölçek puanlarındaki yükselme dış kontrol odağı inancını yansıtmaktadır. Ölçeğin geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Hacettepe Üniversitesi öğrencileri ile yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92, test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .88' dir. Ölçeğin bir örneği Ek-6'da sunulmuştur.

2.2.5. Aile Bağlamında Benlik Ölçeği

Aile Bağlamında Benlik Ölçeği 2005 yılında Kağıtçıbaşı tarafından geliştirilmiştir. 22 maddeden oluşan bu ölçek beşli likert tipi bir ölçektir. Katılımcıların her bir soruya "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum", "kesinlikle katılıyorum" seçeneklerinden birini işaretleyerek ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmektedir. Ölçek ilişkisellik, özerklik ve özerk-ilişkisellik olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmaları üniversite öğrencileri ile yapılmıştır (Kağıtçıbaşı, 2005). İlişkisellik alt boyutu 9 maddeden oluşmaktadır ve

bağımlı-ilişkisel benlik kurgusunu ölçmeyi amaçlamaktadır. İç tutarlılık katsayısı ilişkisellik boyutu için .84 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bir diğer boyutu olan özerklik boyutu özerk-ayrık benlik kurgusunu ölçmeyi amaçlamaktadır. 9 maddeden oluşan bu alt boyutun iç tutarlılık katsayısı .88'dir. Son olarak özerk-ilişkisel boyutu 4 maddeden oluşup özerk-ilişkisel benlik kurgusunu ölçmeyi hedeflemektedir. İç tutarlılık katsayısı da .85 olarak bulunmuştur. Bu ölçekte bulunan ilişkisellik boyutunda 3 madde ve özerklik boyutunda 6 madde ters puanlanmaktadır. Her alt boyuttan alınan toplam puanlardaki yükselme, o alt boyutun ölçtüğü tutumun yüksekliğini yansıtmaktadır. Ölçeğin bir örneği Ek-7'de sunulmuştur.

2.3. İŞLEM

Araştırmaya başlanmadan önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli onay alınmıştır. Uygulama Hacettepe Üniversitesi öğrencilerine uygulamacı tarafından, toplu olarak sınıflarda veya öğrencilere ulaşılabilen bir diğer ortam olan yurtlarda bireysel olarak uygulanmıştır. Sınıf ortamındaki uygulamalar yapılmadan önce dersin hocasından izin alınmıştır. Daha sonra belirlenen ders saati bitiminde araştırmaya katılmak isteyen öğrencilere ölçekler sınıfta dağıtılmış ve uygulama hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Ölçeklerin doldurulması esnasında katılımcılardan gelen sorular yanıtlanmıştır. Bireysel olarak yapılan uygulamalar, Hacettepe Üniversitesi öğrenci evlerinde gerçekleştirilmiştir. Bireylere araştırma kısaca açıklanıp araştırmaya katılmak için gönüllü olup olmadıkları sorulmuş, izinleri alınmış ve araştırmaya katılmak isteyenlere ölçekler verilmiştir. Katılımcılara yaşadıkları herhangi bir rahatsızlık nedeniyle katılımlarına son verebilecekleri bilgisi aktarılmıştır. Soru kitapçıklarında demografik bilgi formu başta ve sabit tutulmak kaydıyla ölçeklerin yerleri sıra etkisini önlemek amacıyla değiştirilerek katılımcılara uygulanmıştır. Katılımcılardan demografik bilgi formu dışında, 5 farklı ölçek doldurulması istenmiştir.

3.BÖLÜM

BULGULAR

Katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 18 programında kodlanmıştır. Analizler yapılmadan önce veri girişleri kontrol edilmiştir. Herhangi bir ölçekte % 5'ten fazla veri kaybının olduğu tespit edildiğinde o ölçüme ait veriler analize dâhil edilmemiştir.

Elde edilen araştırma verilerinin normal dağılıp dağılmadığı incelenmiş olup tüm sürekli değişkenlerin yeterli normallik derecesinde olduğu ve uç değere sahip olmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analizi kullanılmıştır. Benlik kurgularının psikopatoloji düzeyi açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla verilere ANOVA uygulanmıştır.

Çalışmada belirtilen değişkenlerin aracı rolü incelenirken, Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri göz önüne alınmıştır. Bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için aşağıda belirtilen dört ölçütü karşılaması gerekmektedir:

1. Yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
2. Aracı değişkenler ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır.
3. Aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olmalıdır.
4. Aracı değişken(ler) ile yordayıcı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine dâhil edildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır.

İlk olarak Baron ve Kenny'nin (1986) ilk üç ölçütünün karşılanıp karşılanmadığını değerlendirmek amacıyla Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Anne ve Baba formlarından, Belirti Tarama Listesi'nden (Genel Belirti Endeksi puanları), Kontrol Odağı Ölçeğinden ve Aile Bağlamında Benlik Ölçeğinden alınan puanlara Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı uygulanmış olup sadece birbirleri ile anlamlı ilişki gösteren

değişkenler analizlere dâhil edilmiştir. İkinci olarak, bağımsız değişken ile aracı değişkene doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Son olarak da aracı değişkenin de dâhil edildiği hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan regresyon analizi sonucunda beta değerindeki değişimin anlamlılığını test etmek amacıyla sobel test uygulanmıştır.

3.1. ALGILANAN EBEVEYN KABUL VEYA RED DÜZEYLERİ VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN KORELASYON ANALİZİ SONUÇLARI

Algılanan ebeveyn kabul veya red düzeyleri (sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red) ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla verilere korelasyon analizi yapılmıştır. Analizlerde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği kullanılmıştır. Analizler anne ve baba puanları için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına dair bulgular Tablo 2’deki ve Tablo 3’teki gibidir.

Tablo 2. EKRÖ Anne Formu Boyutları ile SCL-90-R Puanlarına İlişkin Korelasyon Katsayıları

EKRÖ Alt Boyutları	SCL-90-R
Anne Sıcaklık/Şefkat	.208**
Anne Düşmanlık/Saldırganlık	.288**
Anne İhmal/Kayıtsızlık	.219**
Anne Ayrışmamış Red	.289**
Anne Toplam Puan	.270**

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, SCL-90-R: Belirti Tarama Listesi, ** p < .01

Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı analizlerine bakıldığında; EKRÖ anne sıcaklık/şefkat ($r = .21$), düşmanlık/saldırganlık ($r = .29$), ihmal/kayıtsızlık ($r = .22$), ayrışmamış red ($r = .29$) ve anne toplam puanları ($r = .27$) ile SCL-90-R puanı arasında pozitif korelasyon bulgulanmıştır. Analizler sırasında EKRÖ anne sıcaklık/şefkat puanları ters puanlandığından, anne sıcaklık/şefkat arttıkça psikopatoloji düzeyinin düştüğü gözlemlenmektedir. Aynı şekilde anneden algılanan düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık ve ayrışmamış red arttıkça katılımcıların psikopatoloji düzeyleri artmaktadır. Ayrıca algılanan anne reddi arttıkça psikopatoloji düzeyinin de arttığı gözlenmektedir.

Tablo 3. EKRÖ Baba Formu Boyutları ile SCL-90-R Puanlarına İlişkin Korelasyon Katsayıları

EKRÖ Alt Boyutları	SCL-90-R
Baba Sıcaklık/Şefkat	.299**
Baba Düşmanlık/Saldırganlık	.386**
Baba İhmal/Kayıtsızlık	.364**
Baba Ayrışmamış Red	.361**
Baba Toplam Puan	.390**

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, SCL-90-R: Belirti Tarama Listesi, ** $p < .01$

EKRÖ baba formu için yapılan analizler sonucunda; baba sıcaklık/şefkat ($r = .30$), düşmanlık/ saldırganlık ($r = .39$), ihmal/kayıtsızlık ($r = .36$) ve ayrışmamış red ($r = .36$) ve baba toplam puanları ($r = .39$) ile SCL-90-R puanı arasında pozitif yönlü bir korelasyon bulgulanmıştır. İkinci bölümde de değinildiği üzere; baba sıcaklık/şefkat puanları ters puanlanmıştır. Buna bağlı olarak; baba sıcaklık/şefkat arttıkça psikopatoloji düzeyinin düşmesi beklenmektedir. Ayrıca babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık ve red arttıkça psikopatoloji düzeyinde artış olabileceği bulgulanmıştır.

3.2. BENLİK KURGULARI VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN ANOVA SONUÇLARI

Bu bölümde katılımcıların psikopatoloji düzeyleri üzerinde benlik kurguları açısından fark olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaçla verilere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Katılımcıların benlik kurgularına göre psikopatoloji düzeyleri arasındaki fark Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Benlik Kurguları ve Psikopatoloji Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Psikopatoloji Düzeyi	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamanın Karesi	F	p
Gruplar arası	56886.105	2	28443.053	9.958***	.000
Gruplar içi	782649.224	274	2856.384		
Toplam	839535.329	276			

*** p < .001

Tablo 4'te görüldüğü üzere; benlik kurgularının psikopatoloji düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi vardır ($F(2,274) = 9.96, p < .001$). Etki büyüklüğünü belirten eta kare değeri .067'dir. Yapılan varyans analizi sonuçları anlamlı çıktığı için, gruplar arasındaki farkı belirlemek amacıyla post-hoc testleri yapılmıştır. Katılımcıların psikopatoloji düzeylerine göre grup varyanslarının eşitliğine ilişkin Levene testi sonuçları .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla psikopatoloji açısından grup varyansları homojen değildir. Bu nedenle; psikopatoloji düzeyi açısından gruplar arasında fark olup olmadığı Tablo 4'te verilen Dunnett C testi sonuçlarından izlenebilmektedir.

Tablo 5. Benlik Kurguları ve Psikopatoloji Düzeylerine İlişkin Dunnett C Testi Sonuçları

	Benlik Kurguları	Özerk Benlik	İlişkisel Benlik	Özerk-İlişkisel Benlik
Psikopatoloji Düzeyi	Özerk Benlik		21.59*	35.82*
	İlişkisel Benlik	-21.59*		14.23
	Özerk-ilişkisel Benlik	-35.82*	-14.23	

* p < .05

Tablo 5’te görüldüğü gibi özerk benlik kurgusu puanı ile ilişkisel benlik kurgusu puanı ve özerk benlik kurgusu puanı ile özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanı açısından gruplar arasında anlamlı bir fark vardır. Özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji puan ortalaması ($\bar{X} = 105.83$, $S = 61.45$) ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji puan ortalamasından ($\bar{X} = 84.23$, $S = 48.81$) anlamlı olarak farklıdır. Özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji düzeyleri ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerden daha yüksektir. Özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji puan ortalaması ($\bar{X} = 105.83$, $S = 61.45$) özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji puan ortalamasından ($\bar{X} = 70.00$, $S = 48.66$) anlamlı olarak farklıdır. Özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji düzeyleri özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji düzeyinden daha yüksektir. İlişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji puan ortalaması ($\bar{X} = 84.23$, $S = 48.81$) ile özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikopatoloji puan ortalaması ($\bar{X} = 70.00$, $S = 48.66$) arasında anlamlı bir fark yoktur. Gruplara ilişkin ortalama ve standart sapma puanları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Gruplara İlişkin Psikopatoloji Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Puanları

	N	Ortalama	Standart Sapma
Özerk Benlik Kurgusu	95	105.83	61.45
İlişkisel Benlik Kurgusu	104	84.23	48.81
Özerk-ilişkisel Benlik Kurgusu	70	70.00	48.66

3.3. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KONTROL ODAĞININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN ANALİZ SONUÇLARI

Araştırmanın bu bölümünde, ebeveynlerden algılanan kabul veya red ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı rolü olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır. Analiz sonuçları anne ve baba kabul-reddi için ayrı ayrı verilmiştir.

3.3.1. Algılanan Anne Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı Rolü

Analizlerde Anne EKRÖ toplam puanı yordayıcı değişken, SCL-90-R'den alınan toplam puan yordanan değişken ve kontrol odağı ölçeğinden alınan toplam puan aracı değişken olarak alınmıştır. İlk olarak; Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütlerinden ilk üçü göz önüne alınarak Tablo 6'da yordanan değişken olan psikopatoloji düzeyi, yordayıcı değişken olan anne EKRÖ toplam puanı ve aracı değişken olan kontrol odağı puanına ilişkin korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. Değişkenlerarası Korelasyon Analizi Sonuçları

	EKRÖ Anne	Kontrol Odağı Ölçeği	SCL-90-R
EKRÖ Anne	-	-	-
Kontrol Odağı Ölçeği	.144**	-	-
SCL-90-R	.270**	.379**	-

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, SCL-90-R: Belirti Tarama Listesi, ** $p < .01$

Tablo 7’de görüldüğü üzere değişkenler arasında anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. İkinci olarak, araştırma sorusunu incelemek amacıyla basit regresyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Anne EKRÖ Toplam Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Aşama	R ²	R ² Değişim	B	Standart Hata	Beta	t	F Değişim
1 Anne EKRÖ Toplam Puanı	.073	.070	.584	.117	.270	4.996***	24.959***
2 Anne EKRÖ Toplam Puanı	.191	.186	.476	.111	.220	4.305***	46.171***
Kontrol Odağı Puanı			1.005	.148	.347	6.795***	

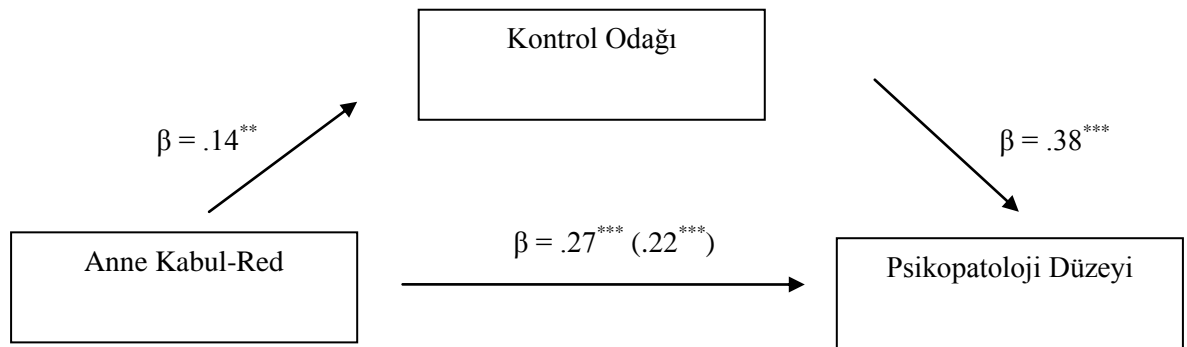
EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği , *** $p < .001$

Yapılan regresyon analizinde anneden algılanan kabul-reddin psikopatoloji düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür, $t(317) = 4.996$, $\beta = .27$, $p < .001$. Oluşturulan ilk model anlamlıdır ($F(1,317) = 24.96$, $p < .001$). Anne toplam puanı psikopatoloji düzeyi varyansının %7’sini açıklamaktadır.

İkinci olarak modele aracı değişken olan kontrol odağı puanı eklenmiştir ve bu modelin de anlamlı olduğu gözlenmiştir ($F(2,316) = 37.343$, $p < .001$). Kontrol odağı aracı değişkeni psikopatoloji düzeyini yordamaktadır, $t(317) = 7.295$, $\beta = .38$, $p < .001$.

Kontrol odağının modele eklenmesi ile oluşturulan ikinci modelde anne EKRÖ toplam puanı beta değeri .27'den .22'ye düşmüştür ve bir azalma gözlenmektedir. Ayrıca açıklanan varyans %7'den %19'a yükselmiştir. Bu durumda Baron ve Kenny'nin (1986) bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için belirttiği tüm ölçütlerin yerine geldiği söylenebilir. Bulgulanan değişimin anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla sobel testi yapılmıştır. Analiz sonucunda değişimin anlamlı olduğu görülmektedir, $z = .2.43$, $p < .05$. Anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasında kontrol odağının aracı rolünün olduğu söylenebilir.

Psikopatoloji puanlarının yordanmasında kontrol odağının aracı rolüne ilişkin yol haritası Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası

3.3.2. Algılanan Baba Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı Rolü

Analizlerde, baba EKRÖ toplam puanı yordayıcı değişken, SCL-90-R'den alınan toplam puan yordanan değişken ve kontrol odağı ölçeğinden alınan toplam puan aracı değişken olarak alınmıştır. İlk olarak Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütlerinden ilk üçü göz önüne alınarak Tablo 9'da yordanan değişken olan psikopatoloji düzeyi, yordayıcı değişken olan baba EKRÖ puanı ve aracı değişken olan kontrol odağı puanına ilişkin korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9. Değişkenlerarası Korelasyon Analizi Sonuçları

	EKRÖ Baba	Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)	SCL-90-R
EKRÖ Baba	-	-	-
Kontrol Odağı Ölçeği(KOÖ)	.115*	-	-
SCL-90-R	.390**	.379**	-

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, SCL-90-R: Belirti Tarama Listesi, * $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 9’da görüldüğü üzere değişkenler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

İkinci olarak, araştırma sorusunu incelemek amacıyla basit regresyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. EKRÖ Baba Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

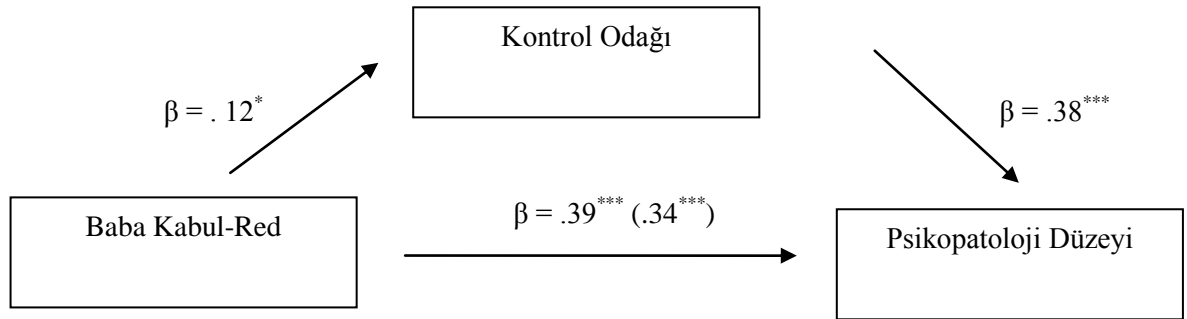
Aşama	R ²	R ² Değişim	B	Standart Hata	Beta	t	F Değişim
1 Baba EKRÖ Toplam Puanı	.152	.150	.650	.086	.390	7.545***	56.924***
2 Baba EKRÖ Toplam Puanı	.265	.261	.585	.081	.339	7.234***	48.670***
Kontrol Odağı Puanı			.979	.140	.339	6.976***	

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, *** $p < .001$

Yapılan regresyon analizinde babadan algılanan kabul-reddin psikopatoloji düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür, $t(317) = 7.545$, $\beta = .39$, $p < .001$. Oluşturulan ilk model anlamlıdır ($F(1,317) = 56.924$, $p < .001$). Baba toplam puanı psikopatoloji düzeyi varyansının %15’ini açıklamaktadır.

İkinci olarak modele aracı değişken olan kontrol odağı puanı eklenmiştir ve bu modelin de anlamlı olduğu gözlenmiştir ($F(2,316) = 57.077$, $p < .001$). Kontrol odağının modele

eklenmesi ile oluşturulan ikinci modelde toplam anne puanı beta değeri .39'dan .34'e düşmüştür ve bir azalma gözlenmektedir. Ayrıca açıklanan varyans %15'ten %26'ya yükselmiştir. Bu durumda Baron ve Kenny'nin (1986) bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için belirttiği tüm ölçütlerin yerine geldiği söylenebilir. Bulguların değişimin anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla Sobel testi yapılmıştır. Sobel testi sonucunda bulguların değişimin anlamlı olduğu gözlenmektedir, $z = 1.98, p < .05$. Baba kabul reddi ile psikopatoloji arasında kontrol odağının aracı rolünün olduğu söylenebilir. Psikopatoloji puanlarının yordanmasında kontrol odağının aracı rolüne ilişkin yol haritası Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında Kontrol Odağının Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası

3.4. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN ANALİZ SONUÇLARI

Araştırmanın bu bölümünde ebeveynlerden algılanan kabul veya red ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolü olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır. Analiz sonuçları anne ve baba kabul-reddi için ayrı ayrı verilmiştir.

3.4.1. Algılanan Anne Kabul-Reddi ile Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Benlik Kurgularının Aracı Rolü

Analizlerde Anne EKRÖ toplam puanı yordayıcı değişken, SCL-90-R'den alınan toplam puan yordanan değişken ve özerk benlik, ilişkisel benlik ve özerk-ilişkisel benlik toplam puanları aracı değişken olarak alınmıştır. İlk olarak Baron ve Kenny'nin (1986)

ölçütlerinden ilk üçü göz önüne alınarak Tablo 11’de yordanan değişken olan psikopatoloji düzeyi, yordayıcı değişken olan anne EKRÖ puanı ve aracı değişkenler olan özerk benlik, ilişkisel benlik ve özerk-ilişkisel benlik puanlarına ilişkin korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 11. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi Sonuçları

	Anne EKRÖ Toplam Puanı	Özerk Benlik Puanı	İlişkisel Benlik Puanı	Özerk-İlişkisel Benlik Puanı	SCL-90-R
Anne EKRÖ Toplam Puanı	-				
Özerk Benlik Puanı	.136**	-			
İlişkisel Benlik Puanı	-.485**	-.404**	-		
Özerk-İlişkisel Benlik Puanı	-.104	.163**	.314**	-	
SCL-90-R	.270**	.084	-.249**	-.179**	-

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, SCL-90-R: Belirti Tarama Listesi, ** p < .01

Tablo 11’de görüldüğü üzere; Baron ve Kenny’nin (1986) ilk üç ölçütünü ilişkisel benlik puanı karşılamaktadır. İlişkisel benlik puanı, anne EKRÖ toplam puanı ve SCL-90-R puanı ile negatif yönde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Özerk benlik ve özerk-ilişkisel benlik ile yordanan ve yordayıcı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki gözlenmediğinden bir sonraki regresyon analizine yalnızca ilişkisel benlik kurgusu puanı dâhil edilmiştir.

İkinci olarak, araştırma sorusunu incelemek amacıyla basit regresyon analizi ve hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Analiz sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

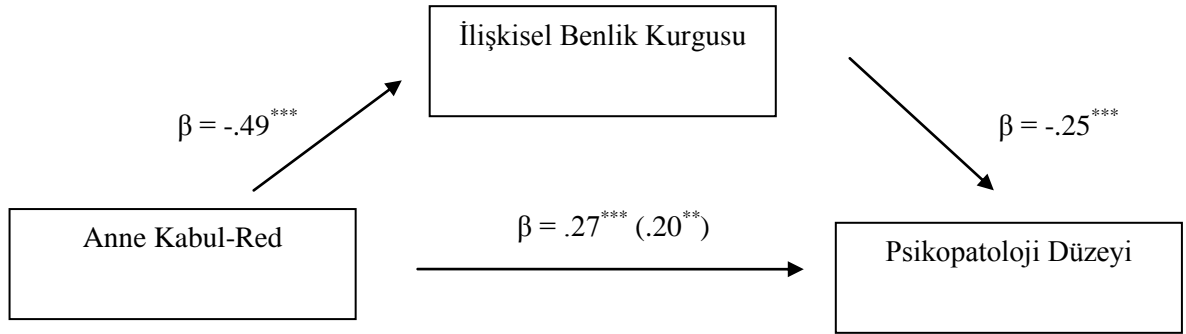
Tablo 12. Anne EKRÖ Toplam Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Aşama		R ²	R ² Değişim	B	Standart Hata	Beta	t	F Değişim
1	Anne EKRÖ Toplam Puanı	.073	.070	.584	.117	.270	4.996***	24.959***
2	Anne EKRÖ Toplam Puanı	.091	.085	.422	.133	.195	3.184**	6.329*
	İlişkisel Benlik Kurgusu Puanı			-1.277	.508	-.154	-2.516*	

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, *** p < .001, ** p < .01, * p < .05

Yapılan regresyon analizinde anneden algılanan kabul-reddin psikopatoloji düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür, $t(317) = 4.996$, $\beta = .27$, $p < .001$. Oluşturulan ilk model anlamlıdır ($F(1,317) = 24.96$, $p < .001$). Anne toplam puanı psikopatoloji düzeyi varyansının %7'sini açıklamaktadır.

İkinci olarak modele aracı değişken olan ilişkisel benlik puanı eklenmiştir ve bu modelin de anlamlı olduğu gözlenmiştir ($F(2,316) = 15.854$, $p < .001$). İlişkisel benlik kurgusu aracı değişkeni psikopatoloji düzeyini yordamaktadır, $t(316) = -2.516$, $\beta = -.15$, $p < .05$. İlişkisel benlik kurgusu puanının modele eklenmesi ile oluşturulan ikinci modelde anne EKRÖ toplam puanı beta değeri .27'den .20'ye düşmüştür ve bir azalma gözlenmektedir. Ayrıca açıklanan varyans %7'den %9'a yükselmiştir. Bu durumda Baron ve Kenny'nin (1986) bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için belirttiği tüm ölçütlerin yerine geldiği söylenebilir. Bulgulanan değişimin anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla sobel testi yapılmıştır. Yapılan sobel test sonuçlarına göre bulgulanan değişim anlamlıdır, $z = 4.150$, $p < 0.001$. Anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasında ilişkisel benlik kurgusunun aracı rolünün olduğu söylenebilir. Psikopatoloji puanlarının yordanmasında ilişkisel benlik kurgusunun aracı rolüne ilişkin yol haritası Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası

3.4.2. Algılanan Baba Kabul-Reddi İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Benlik Kurgularının Aracı Rolü

İlk olarak Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütlerinden ilk üçü göz önüne alınarak Tablo 13'te yordanan değişken olan psikopatoloji düzeyi, yordayıcı değişken olan baba EKRÖ toplam puanı ve aracı değişkenler olan özerk benlik, ilişkisel benlik ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanlarına ilişkin korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 13. Değişkenler Arası Korelasyon Analizi Sonuçları

	Baba EKRÖ Toplam Puanı	Özerk Benlik Puanı	İlişkisel Benlik Puanı	Özerk-İlişkisel Benlik Puanı	SCL-90-R
Baba EKRÖ Toplam Puanı	-				
Özerk Benlik Puanı	.234**	-			
İlişkisel Benlik Puanı	-.517**	-.404**	-		
Özerk-İlişkisel Benlik Puanı	-.149**	.163**	.314**	-	
SCL-90-R	.390**	.084	-.249**	-.179**	-

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, SCL-90-R: Belirti Tarama Listesi, **p < .01

Tablo 13'te görüldüğü üzere; Baron ve Kenny'nin (1986) ilk üç ölçütünü ilişkisel benlik kurgusu puanı ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanı karşılamaktadır. İlişkisel benlik kurgusu puanı ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanı baba EKRÖ toplam puanı ve SCL-90-R puanı ile negatif yönde anlamlı bir ilişki göstermektedir. Özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanı ve ilişkisel benlik kurgusu puanı ile yordanan ve yordayıcı değişkenler arasında anlamlı bir ilişki gözlemlendiğinden bir sonraki regresyon analizine özerk benlik puanı dâhil edilmemiştir. Bulguların anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla sobel testi yapılmıştır.

3.4.2.1. Algılanan Baba Kabul-Reddi İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkide İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolü

Yapılan regresyon analizinde babadan algılanan kabul-reddin psikopatoloji düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür, $t(317) = 7.545$, $\beta = .39$, $p < .001$. Oluşturulan ilk model anlamlıdır ($F(1,317) = 56.924$, $p < .001$). Baba EKRÖ toplam puanı psikopatoloji düzeyi varyansının %15'ini açıklamaktadır.

İkinci olarak modele aracı değişken olan ilişkisel benlik kurgusu puanı eklenmiştir ve bu modelin de anlamlı olduğu gözlenmiştir ($F(2,316) = 29.043$, $p < .001$). İlişkisel benlik kurgusu puanının modele eklenmesi ile oluşturulan ikinci modelde analize eklenen ilişkisel benlik kurgusunun modelle ilişkili olmadığı gözlenmektedir, $p > .05$. Analiz sonuçları Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Baba EKRÖ Toplam Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Aşama		R ²	R ² Değişim	B	Standart Hata	Beta	t	F Değişim
1	Baba EKRÖ Toplam Puanı	.152	.150	.650	.086	.390	7.545***	56.924***
2	Baba EKRÖ Toplam Puanı	.155	.150	.594	.101	.357	5.906***	1.138
	İlişkisel Benlik Kurgusu Puanı			-.534	.500	-.064	-1.067	

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, *** p < .001

3.4.2.2. Algılanan Baba Kabul-Reddi İle Psikopatoloji Arasındaki İlişkide Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolü

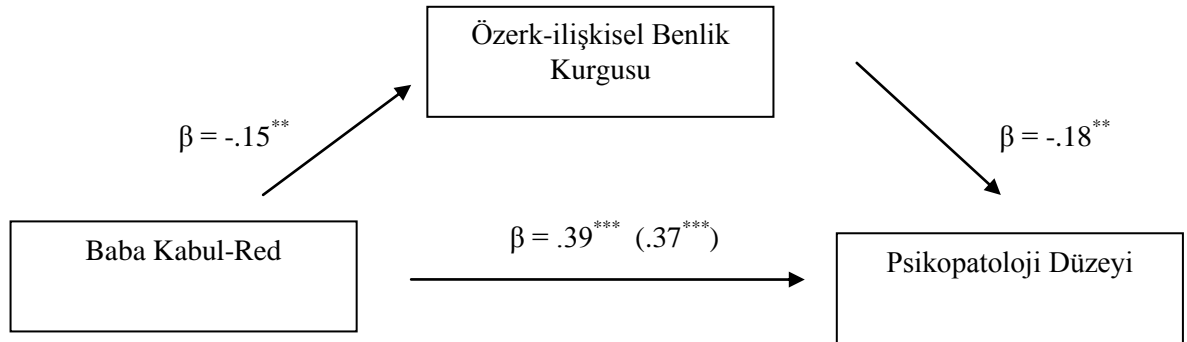
Yapılan regresyon analizinde babadan algılanan kabul-reddin psikopatoloji düzeyini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür, $t(317) = 7.545$, $\beta = .39$, $p < .001$. Oluşturulan ilk model anlamlıdır ($F(1,317) = 56.924$, $p < .001$). Baba toplam puanı psikopatoloji düzeyi varyansının %15'ini açıklamaktadır.

İkinci olarak modele aracı değişken olan özerk-ilişkisel benlik puanı eklenmiştir ve bu modelin de anlamlı olduğu gözlenmiştir ($F(2,316) = 31.711$, $p < .001$). Özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanının modele eklenmesi ile oluşturulan ikinci modelde toplam baba puanı beta değeri .39'dan .37'ye düşmüştür ve bir azalma gözlenmektedir. Ayrıca açıklanan varyans %15'ten %16'ya yükselmiştir. Bu durumda Baron ve Kenny'nin (1986) bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için belirttiği tüm ölçütlerin yerine geldiği söylenebilir. Bulgulanan değişimin anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla sobel testi yapılmıştır. Yapılan sobel test sonuçlarına göre bulgulanan değişim anlamlıdır, $z = 2.2009$, $p < 0.5$. Analiz sonuçları Tablo 15'te ve psikopatoloji puanlarının yordanmasında özerk-ilişkisel benlik kurgusunun aracı rolüne ilişkin yol haritası Şekil 5'te verilmiştir.

Tablo 15. EKRÖ Baba Puanının Psikopatoloji Düzeyini Yordamasında Özerk-ilişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Aşama	R ²	R ² Değişim	B	Standart Hata	Beta	t	F Değişim
1 EKRÖ Baba Puanı	.152	.150	.650	.086	.390	7.545***	56.924***
2 EKRÖ Baba Puanı	.167	.162	.619	.086	.372	7.161***	5.661*
Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusu Puanı			-2.564	1.078	-.124	-2.379*	

EKRÖ: Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği, *** p < .001, * p < .05

Şekil 5. Psikopatoloji Puanlarının Yordanmasında Özerk-İlişkisel Benlik Kurgusunun Aracı Rolüne İlişkin Yol Haritası

4.BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada; üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide, kontrol odağı ve benlik kurgularının aracı rolünü incelemek amaçlanmıştır. Bu bölümde, çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmanın bulguları ilgili literatür ışığında tartışılmıştır. Öncelikle, katılımcıların algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulgular tartışılmıştır. İkinci olarak, katılımcıların benlik kurguları ile psikopatoloji düzeyleri arasındaki farka ilişkin bulgular tartışılmıştır. Üçüncü olarak, algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı rolüne ilişkin bulgular tartışılmıştır. Son olarak da algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolüne ilişkin elde edilen bulgular tartışılmıştır. Araştırma bulguları ilgili literatür ışığında tartışıldıktan sonra araştırmanın doğruları, kısıtlılıkları ve sonucu verilmiştir.

4.1. ALGILANAN EBEVEYN KABUL VEYA RED DÜZEYLERİ VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada ilk olarak; algılanan ebeveyn kabulü ve reddi ile psikopatoloji arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu amaçla; Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı tekniği uygulanarak veriler analiz edilmiştir. Bu amaçla ilk araştırma sorusunun bulguları tartışılmıştır. Araştırma bulguları anneden ve babadan algılanan kabul-red için birlikte ele alınmıştır.

Bulgularda da belirtildiği üzere; algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır. Anneden ve babadan algılanan red arttıkça psikopatoloji düzeyinin arttığı gözlenmektedir. Hem anne hem de baba kabul-red ölçeklerinin tüm alt boyutlarının (sıcaklık/şefkat, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red) psikopatoloji ile ilişkili olduğu bulgulanmıştır.

Anneden ve babadan algılanan sıcaklık arttıkça psikopatoloji düzeyi azalırken, anneden ve babadan algılanan düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık ve ayrışmamış red arttıkça psikopatoloji düzeyi artmaktadır.

Literatürde bu bulgumuzu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Crook, Raskin ve Eliot, 1981; Richter, Eisemann ve Ferris, 1994; Rapee, 1997; Khaleque, Rohner ve 2002). Glavak-Tkalic ve Kukolja-Cicmanovic (2014) de gençlerle yürüttükleri çalışmalarında algılanan anne ve baba kabulünün gençlerin psikolojik uyumu ile ilişkili olduğunu bulgulamışlardır. Diğer bir çalışmada aynı şekilde algılanan anne ve baba kabulünün hem kadın hem de erkeklerde psikolojik uyumla anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu ifade edilmiştir (Machado, Francisco, Sofia ve Marisalva, 2014). Türkiye’de yürütülen bir çalışmada da benzer bulgulara ulaşılmıştır (Yakın, 2011).

EKAR kuramında algılanan baba reddi Rohner’in (1998) ifade ettiği gibi, gerçek ya da algılanan sıcaklık, duygulanım, destek ya da ilginin yokluğunu ifade eder. Ayrıca red davranışı, çocuğa karşı soğukluk ve düşmanlık, fiziksel veya sözel kızgınlık ve ihmali de içermektedir. Literatürde uzun bir süre anne ile ilgili faktörlerin yetişkin psikolojik uyumunda daha etkili olduğu bilgisi yer alırken, yakın zamandaki araştırmalar özellikle baba sıcaklığının yetişkin psikolojik uyumunda daha önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Rohner, 1998; Veneziona, 2003). Bu araştırmada algılanan baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin, algılanan anne kabul ve reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkiden yüksek olduğu bulgulanmış olup, baba reddinin önemi bir kez daha ortaya konmuştur. Çalışmanın bu bulgusu literatür ile uyum göstermektedir.

Araştırmamızda bulguların, algılanan baba kabulü veya reddinin yetişkinlik psikopatolojisini anneye göre daha fazla etkilemesi, Türk aile yapısının özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Çocukların otorite olarak babalarını görmeleri ve babalarını daha çok örnek almaları, babalarının hareketlerine daha çok dikkat etmeleri ve bu sebeple babalarının davranışlarından daha çok etkilenmeleri babadan algılanan reddin veya kabulün yetişkinlik dönemindeki psikolojik belirtilere daha fazla etki ediyor olmasını anlaşılır kılmaktadır.

4.2. BENLİK KURGULARI VE PSİKOPATOLOJİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada ikinci olarak katılımcıların psikopatoloji düzeylerinin benlik kurguları açısından farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla verilere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Bulgulardan da izlenebileceği gibi benlik kurgularının psikopatoloji düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerin, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylere göre daha fazla psikopatolojiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Öz-belirleme kuramına göre, bireyin temelde 3 psikolojik ihtiyacı vardır: yetkinlik, özerklik, ilişkisellik. Bu psikolojik ihtiyaçlar karşılandığında birey ruhsal açıdan daha sağlıklı olurken bu ihtiyaçlar karşılanmadığında bireyin iyilik halinde bir düşüş gözlenmektedir (Ryan ve Deci, 2000). Kağıtçıbaşı'nın (2010) önerdiği benlik kurguları modelinde de psikolojik olarak en sağlıklı olan benlik kurgusunun özerk-ilişkisel benlik kurgusu olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışmada da özerk-ilişkisel benlik kurgusunun psikopatoloji açısından önemi gösterilmiştir. Özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin psikolojik açıdan en sağlıklı bireyler olduğu gözlenmektedir. Bu bulgu Kağıtçıbaşı'nın modelini destekler niteliktedir. Özdemir ve İlhan (2013) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada bu bulgu desteklenmektedir. Bu çalışma, bireylerde hem özerklik hem de ilişkisellik aynı anda olduğunda bireylerin ruhsal açıdan daha sağlıklı olduğunu ortaya koymuştur. Ruhsal açıdan sağlıklı bireyler yetişmesi için bireyin özerk benlik geliştirmesi gerektiği düşüncesi aksine, ruhsal sağlık için yalnızca özerkliğin değil çocuklarda hem özerkliğin hem de ilişkiselliğin desteklenmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle, bireylerin yaşamlarında davranışlarını kendi ihtiyaçlarına göre düzenlerken ait olma ihtiyaçlarının da karşılanmasını bekledikleri söylenebilir.

Bu çalışma aynı şekilde ilişkiselliğin de psikopatoloji açısından önemli olduğunu göstermektedir. İlişkisel benlik kurgusuna sahip olan bireylerin özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerden daha az psikopatolojik belirtiler gösterdikleri gözlemlenmiştir.

Bu bulgular literatürde özerklik ve ilişkiselliğin psikopatoloji açısından değerlendirildiği bir takım çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Meeus, Oosterwegel ve Volleberg, 2002; Lam, 2005; Stewart ve ark. 2003). Özdemir (2012) yaptığı çalışmada özerk-ilişkiselliğin ve ilişkiselliğin iyi oluş üzerinde önemli etkileri olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Morsünbül (2013) tarafından yapılan çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Ancak literatürde özerklik ve psikolojik sağlığın ilişkilendirildiği çalışmalar da bulunmaktadır (Levinson, Langer ve Rodebaugh, 2011; Essau ve ark., 2013; Dinnel, Kleinknecht, Tanaka-Matsumi, 2002; Moscovitch, Hofmann ve Litz, 2005). Nesne ilişkileri kuramında, aile sistemleri kuramında ve ego psikologları tarafından vurgulandığı üzere benliğin sağlıklı gelişimi için benliğin sınırlarının iyi belirlenmesi gerekmektedir (Akt. Kağıtçıbaşı, 2010). Psikanalitik yaklaşımda da aynı şekilde sağlıklı insan gelişimi için diğerlerinden bağımsız olmanın gerekliliği vurgulanmaktadır (Freud,1961). Ancak Kağıtçıbaşı (2005) bunun kültürel olduğunu ve batının ürünü olan psikolojinin batı dünyasının bireyselliğini vurguladığını ifade etmiştir. Ek olarak, psikopatolojinin kültürlerarası bakış açısına göre özerklik ve ilişkisellik, kendini düzenlemenin temelidir. Kişinin ait olduğu kültürden bağımsız olarak bireyin iyilik durumuna etki etmektedir. Ancak ruhsal sağlığı korumadaki özerkliğin ve ilişkiselliğin derecesi kültür tarafından belirlenmektedir. Ruhsal sağlığı korumada toplulukçu kültürlerde yaşayan bireyler için (batılı olmayan) yüksek düzeyde ilişkisellik ve orta düzeyde özerklik önemli olurken, bireyci kültürlerde yaşayan bireyler için (batılı olan) yüksek düzeyde özerklik ve orta düzeyde ilişkisellik esas olmaktadır (Sato, 2001). Toplulukçu bir ülke olarak sınıflandırılan Türkiye’de (Hofstede, 2001) ilişki benlik kurgusuna sahip olan bireylerin özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerden düşük düzeyde psikopatoloji geliştirmeleri beklendik bir durumdur. Çalışmada ilişki benlik kurgusuna sahip bireylerin düşük psikopatoloji göstermesinin belirtilen nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yukarıda söz edilen kuramlardan ve birtakım araştırma sonuçlarından da izlenebileceği gibi literatürde özerk benlik psikolojik iyilik hali ile ilişkilendirilmiştir. Ancak araştırmamızın sonuçlarında özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerin diğer benlik kurgularına sahip olan bireylere göre daha yüksek düzeyde psikopatoloji geliştirdikleri gözlenmiştir. Bunun nedeni, araştırmada kendilerini özerk olarak değerlendirilen

bireylerin çocukluklarında ebeveynleri tarafından reddedilmiş ve ihmal edilmiş olmaları olabilir. Bu bireyler çocukluklarında ailelerinin onların özerkliğini desteklemelerinden ziyade, ihmal ve red nedeniyle kendilerinin ebeveynlerinden bağımsız hissetmiş olabilirler. Aynı şekilde, ebeveynleri tarafından bu tür davranışlara maruz kalmış bireyler özerkliği reddedilme davranışına bir tepki olarak geliştirmiş de olabilirler. Literatürde Hmel ve Pincus (2002) tarafından ifade edilen incinebilirlik olarak özerklik kavramı özerk bireylerin neden yüksek düzeyde psikopatoloji göstermiş olabileceklerini açıklamada yardımcı olabilir. İncinebilirlik olarak özerklik yaklaşımı, depresyonun bilişsel modeline dayanmaktadır. Yüksek düzeyde özerk bireylerin; özgürlüğe, bireyleşmeye ve başarıya ciddi yatırımlar yaptıklarını ve başarısızlık ya da özerkliklerinin kısıtlanması durumunda depresif belirtilere karşı savunmasız oldukları ifade edilmiştir (Akt. Morsünbül, 2012). Sonuç olarak, kendini özerk olarak değerlendiren bireylerin, psikopatoloji puanlarının yüksek olmasının çocuklukta algılanan red davranışı veya özgürlük, bireyleşmeye ve başarı ile ilişkili yaşadıkları olumsuz deneyimlerle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

4.3. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE KONTROL ODAĞININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada üçüncü olarak ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı rolü olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma bulguları anne ve baba için birlikte değerlendirilecektir.

İlk olarak yapılan analizlerde ebeveyn (hem anne hem de baba) kabul-reddi ve kontrol odağı arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. E. C. Rohner, Chaille ve R. P. Rohner (1980) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveyn kabulü arttıkça iç kontrol odağının arttığı gözlemlenmiştir. Aynı şekilde bir diğer araştırmada benzer bulgular elde edilmiştir (Zhi-hui ve Jian-ping, 2008). Macdonald (1971) tarafından yürütülen araştırmada ise annelerini şefkatli olarak tarif eden kişilerin daha güçlü iç kontrol odağı geliştirdiklerini bulgulanmıştır. Bu araştırmalar göstermektedir ki çalışmanın bu bulgusu literatür ile uyumludur. Ebeveyn çocuk ilişkisinin yetişkinlik dönemindeki

etkisinin önemi anlaşıldıktan sonra pek çok kuram tarafından üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bowlby 1969 yılında, temel bakım veren ve çocuk arasındaki ilişkinin, çocuğun güven duygusunu ve ona temel bakım veren kişinin ulaşılabilirliği hakkındaki umutlarını tanımlayan ‘içsel çalışma modeli’ni oluşturmasına yardımcı olduğunu belirtmiştir (Akt. Ünal, 2012). Ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde çalışan diğer bir kuramcı olan Baumrind (1971) dört farklı ebeveynlik stili tanımlamıştır: Demokratik tutum, Otoriter Tutum, İzin Verici/Hoşgörülü Tutum ve İzin Verici/İhmalkâr Tutum. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı’nda kabul görmüş bireylere benzer olarak ebeveynlerini demokratik olarak algılayan çocuklar ileriki yaşamlarında yüksek düzey yeterlik duygusuna ve özsaygıya sahip olma eğilimindedirler (Akt. Ünal, 2012). Araştırmamızda da bulguların, ebeveynleri tarafından kabul görmüş çocukların yetişkinliklerinde iç kontrol odağına sahip olması kuramsal açıdan da literatürle uyumlu görünmektedir. Ebeveynleri tarafından desteklenerek büyüyen çocukların demokratik bir aile ortamında yetişmiş olabilecekleri düşünülebilir ve bu durumda yetişkinlik dönemlerinde yaşadıklarının sorumluluğunu üstlenmesi ve içsel motivasyonlarının yüksek olması beklenen bir sonuçtur.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise kontrol odağı ile psikopatoloji arasında pozitif düzeyde anlamlı bir ilişki olduğudur. Dış kontrol odağına gidildikçe psikopatoloji artmaktadır. Bu sonuca benzer bulgular, literatürde yaygın olarak bulunmaktadır (Dağ, 1992; Uğurlu ve Ekinci, 2007; Benassi, Sweeney ve Dufour, 1988; Burger, 1984; Baydoğan ve Dağ, 2008; Daniels ve Guppy, 1997; Abramowitz, 1969; İnözü, Yorulmaz ve Terzi, 2012; Watson, 1967; Strassberg, 1973; Arslan, Dilmaç ve Hamarta, 2009; Garcia, Ramirez ve Jariego, 2002; Cenkseven ve Akbaş, 2007; Spector ve ark., 2001; Levenson, 1973; Solomon, Mikulincer ve EHUD, 1988). Araştırmamızın sonuçları, hem anne hem de baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı rolü olduğunu göstermektedir. Buradan yola çıkarak, kişilerin ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji düzeyleri arasındaki ilişkiyi kontrol odağının etkileyebileceği söylenebilir. Bir başka ifadeyle, ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye kontrol odağı kısmen neden olmuş olabilir. Aynı şekilde ebeveyn kabul-reddinin bireylerin sahip olduğu psikopatoloji düzeyi üzerindeki etkisini kısmen kontrol odağı üzerinden yürütmekte olduğu düşünülebilir. Ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki

ilişkide kontrol odağının aracı rolünü inceleyen bir araştırmada kontrol odağının aracı rolü olduğu tespit edilmiştir (Gültekin, 2011). Çalışmamızla birebir benzer olmasa da bulgumuzun literatür ile uyumlu olduğu söylenebilir. Bilindiği kadarıyla literatürde başka benzer bir çalışma yapılmamıştır. Bu nedenle bu bulgu daha detaylı olarak literatür bilgisi ile karşılaştırılamamıştır. Ancak Rohner, Khaleque ve Cournoyer (2005)'in belirttiği üzere; kişi yaşadıkları üzerinde kontrol sahibi olmadığını düşündüğünde algılanan reddin kendisine verdiği hasar artmaktadır. Bu durumda kontrol odağının ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide aracı role sahip olması olası gözükmektedir. Literatürde benzer bir çalışma bulunmadığından bu bulgular literatüre yapılan bir katkı olarak düşünülmektedir.

4.4. ALGILANAN EBEVEYN KABUL-REDDİ İLE PSİKOPATOLOJİ ARASINDAKİ İLİŞKİDE BENLİK KURGULARININ ARACI ROLÜNE İLİŞKİN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmada son olarak ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolü olup olmadığı incelenmiştir. Öncelikle yordayıcı değişken (anne ve baba kabul-red puanları) ile aracı değişken (özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel) arasındaki ilişkiye, sonrasında da aracı değişken ile yordanan değişken (psikopatoloji düzeyi) arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Baron ve Kenny (1986) ilk üç ölçütünü karşılayan değişkenler için regresyon analizi ve sonrasında da anlamlılığı test etmek amacıyla sobel test yapılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda; anne kabul-reddi ile özerk benlik kurgusu puanı arasında pozitif yönlü, ilişkisel benlik kurgusu puanı ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Yani anneden algılanan red arttıkça özerk benlik kurgusu, anneden algılanan kabul arttıkça ilişkisel benlik kurgusu geliştirme olasılığı artmaktadır denebilir. Anne kabul-reddi ile özerk-ilişkisel benlik arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır. Baba kabul-reddi ile özerk benlik kurgusu puanı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulgulanırken ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu puanı ile negatif yönlü bir ilişki gözlemlenmektedir. Algılanan baba reddi arttıkça özerk benlik gelişimi artarken algılanan baba kabulü ile ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu gelişimi

artmaktadır. Akhun (2012) babadan algılanan olumsuz ebeveynlik biçimlerinin ilişkisel benlik gelişimi ile negatif ilişkide olduğunu, yani olumsuz ebeveynlik arttıkça ilişkisel benlik gelişiminin azaldığını rapor etmiştir. Bu çalışmada olumsuz ebeveynlik biçimlerini değerlendirmek için kullanılan ölçüm aracı bizim çalışmamızdaki baba reddini değerlendirmek için kullanılan ölçüm aracıyla aynı olmasa da bu bulgu benzer gözükmektedir. Karakitapoğlu-Aygün (2002) tarafından yapılan çalışmada ise hem anne hem de baba kabulü ile ilişkisel benlik kurgusu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulgulanmıştır. Çalışmanın bulguları bu literatür bilgisi ile uyumlu gözükmektedir.

Çalışmanın bu bulgusu Türkiye örneklemiyle yapılan çalışmalarla uyum gösterse de hem EKAR Kuramı hem de Baumrind'in ebeveyn tutumları ile ilgili kuramı ile örtüşmemektedir. Baumrind'in ifade ettiği gibi demokratik ailede yetişen çocuklar kendi sorumluluklarını alabilmekte ve daha özerk bireyler olarak yetiştirilmektedirler. Ancak bu kuramlara zıt olarak araştırma sonuçlarında algılanan ebeveyn reddinin artması bireylerde özerk benlik kurgusunu arttırmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum Festinger'in (1954) 'sosyal karşılaştırma süreci' ile açıklanabilir. Sosyal karşılaştırma süreci, bireyin etrafında görmüş olduğu davranışları veya deneyimlerini diğerlerinin davranışları ile karşılaştırarak anlam atfetmesine denmektedir. Batı toplumlarında çocukların özerk olarak yetiştirilmesi hem psikolojik sağlık hem de ebeveyn kabulü ile açıklanabilirken, toplumumuzda özerk olarak yetiştirilen çocuklar kendilerini reddedilmiş olarak algılıyor olabilirler. Aynı şekilde, ebeveynlerinden kabul algılayan bireyler bunu ilişkisellik ile bağdaştırıyor olabilirler. Ayrıca ebeveynleri tarafından reddedilen çocuklar özerkliği savunma olarak geliştirmiş olabilirler. Ebeveynleri tarafından doyurulmayan ihtiyaçlarının doğurmuş olduğu kaygı ile başedebilmek amacıyla özerk benlik kurgusu geliştiriyor olabilirler.

Araştırmamızda, aracı değişkenler ile yordanan değişken arasındaki ilişkide; ilişkisel benlik kurgusu ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu ile psikopatoloji puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmektedir. Diğer bir deyişle; ilişkisel benlik kurgusu ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu arttıkça psikopatoloji düzeyi azalmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi bu sonuçlar Türkiye örneklemi ile yapılan araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Özdemir, 2012; Morsünbül, 2013). Özerk benlik kurgusu ile

psikopatoloji düzeyi arasında anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Bu bulgu Akhun (2012) tarafından yapılan araştırmanın sonucundan farklıdır. Akhun'un (2012) araştırmasında özerk benlik kurgusunun psikopatoloji puanını negatif yönde yordadığı rapor edilmiştir.

Algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Araştırmanın ilk sorusu dahilinde bu bulgu detaylıca tartışılmıştır ve literatür bulgularıyla uyumludur.

Son olarak birbirleri ile ilişkili bulunan değişkenlere regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlara göre; algılanan anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide ilişkisel benlik kurgusunun aracı role sahip olduğu görülürken algılanan baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasında özerk-ilişkisel benlik kurgusunun aracı rolü olduğu görülmüştür. Bir başka ifadeyle, anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye ilişkisel benlik kurgusu; baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye özerk-ilişkisel benlik kurgusu neden olmuş olabilir. Daha önce Akhun (2012) tarafından oluşturulan modelde olumsuz ebeveynlik biçimleri ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolü incelenmiştir. Bu çalışmada, benlik kurgularının olumsuz ebeveynlik biçimi ve psikopatoloji arasında aracı rol oynamadığı rapor edilmiştir. Bu iki çalışma birbirine ebeveynlik tutumunu ölçme açısından benzememektedir. Bulguların farklı olması bununla açıklanabilir. Karakitapoğlu-Aygün (2002) yaptığı çalışmada ebeveynlik stilleri ile iyi olma hali arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolünü incelemiştir. Hem anne hem de baba kabulü ile ilişki problemleri (relatedness problems) arasındaki ilişki de ilişkisel benliğin aracı rolü olduğunu rapor etmiştir. Bu çalışmanın bulguları Aygün'ün çalışmasıyla birebir benzerlik göstermese de Türkiye'de ilişkisel benlik kurgusunun önemini ortaya koymaktadır. Literatürde bilinen benzer başka bir çalışma olmadığından daha detaylı bir karşılaştırma yapılamamaktadır. Bu nedenle çalışmamız literatüre önemli bir katkı olarak görülmektedir.

4.5. DOĞURGULAR

Çalışmada, anne ve babaya ilişkin algıların yetişkinlik dönemindeki psikopatolojinin oluşumu açısından önem taşıdığı gözlemlenmiştir. Özellikle baba reddinin yetişkinlik dönemi psikopatoloji ile ilişkili olduğu ve bu ilişkinin anne reddinden daha yüksek düzeyde olduğu izlenmiştir. Baba kabulünün ise aynı şekilde ruhsal sağlığı koruma açısından önemi ifade edilmiştir. Anne ve baba kabul-reddinin psikopatoloji ile olan ilişkisi ailelere yönelik bir takım önleyici eğitim programlarının düzenlenebileceği düşüncesini akla getirmektedir. Bu eğitim programları ailelere çocuk yetiştirirken nasıl davranacakları ile ilgili olmalıdır. Özellikle çalışmada da vurgulanan baba reddinin yetişkinlik döneminde olumsuz sonuçlara yol açması nedeniyle özellikle babaların da bu eğitime dâhil edilmesinin ruhsal açıdan sağlıklı bireyler yetişmesi açısından etkili olacağı düşünülmektedir.

Klinik değerlendirmeler yapılırken bu çalışmada psikopatoloji ile ilişkisi ortaya konmuş olan algılanan ebevyen kabulü ve reddi, kontrol odağı, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurgularının psikopatolojiyi etkileyebileceği gözönünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir.

Son olarak, ebevyen kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurguları ve kontrol odağının aracı rolünü inceleyen bu çalışma, literatürde bilinen benzer bir çalışma olmaması nedeniyle literatüre yapılan önemli bir katkı olarak düşünülmektedir.

4.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışmanın ilk sınırlılığı, örneklemdaki kadın erkek sayılarının birbirine eşit olmaması nedeniyle ortaya çıkabilecek olan etkilerin kontrol altına alınamamasıdır. Cinsiyet farkının neden olabileceği etkileri ortadan kaldırmak amacıyla kadın erkek sayısını birbirine yakın tutmak yapılacak diğer çalışmalar için göz önünde bulundurulması gereken bir noktadır.

Çalışmanın diğer sınırlılığı, kullanılan ölçeklerdeki madde sayısının oldukça fazla olmasıdır. Bu nedenle, katılımcıların ölçeklerin doldurulması aşamasında dikkat dağınıklığı ve yorgunluk etkisi yaşadığı düşünülmektedir. Bu etki katılımcıların ölçek maddelerini rastgele işaretlemiş olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Madde sayısının fazla olması, ölçeklerin bir kısmının boş bırakılmasına ve veri kaybına yol açmıştır. Ayrıca madde sayısının fazla olması bireylerin araştırmaya katılma aşamasında isteksizliğe neden olmuştur.

4.7. SONUÇLAR

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin anne ve babalarından algıladıkları kabul-red ile psikopatoloji arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide kontrol odağı ve benlik kurgularının aracı rolünü incelemek amaçlanmıştır. Araştırma Hacettepe Üniversitesi'nden 319 öğrenci ile yürütülmüştür. Katılımcılara “Demografik Bilgi Formu”, “Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)”, “Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)”, “Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Yetişkin EKRÖ)”, “Aile Bağlamında Benlik Ölçeği” uygulanmıştır. Verilere korelasyon, regresyon ve ANOVA analizleri uygulanmıştır. Yapılan analizler ile elde edilen sonuçlar araştırmanın 4 temel sorusu esas alınarak aşağıda verilmiştir.

1. Algılanan anne kabul veya red düzeyleri (sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red) ile psikopatoloji arasında pozitif anlamlı ilişki gözlemlenmiştir. Kişinin annesinden algıladığı sıcaklık arttıkça psikopatoloji düzeyi azalırken düşmanlık, ihmal ve ayrışmamış red arttıkça psikopatoloji düzeyi artmaktadır. Aynı şekilde baba kabul veya red düzeyleri (sıcaklık, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red) ile psikopatoloji arasında da pozitif anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Kişinin babasından algıladığı sıcaklık arttıkça psikopatoloji düzeyi azalırken düşmanlık, ihmal ve ayrışmamış red arttıkça psikopatoloji düzeyleri artmaktadır. Genel olarak; algılanan ebeveyn kabulü arttıkça psikopatoloji düzeyinin azaldığı, algılanan ebeveyn reddi arttıkça da psikopatoloji düzeyinin arttığı söylenebilir. Bir diğer önemli sonuç, baba kabul-red düzeyleri ile psikopatoloji arasındaki ilişkinin anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkiden yüksek olmasıdır. Bu sonuç da algılanan baba kabul ve reddinin birey üzerindeki etkisinin önemini

göstermektedir. Bu bulgu da son zamanlarda yürütülen baba çalışmaları ile uyumludur.

2. Benlik kurgularının psikopatoloji düzeyi açısından fark gösterip göstermediği incelendiğinde; benlik kurguları açısından psikopatoloji düzeylerinde fark olduğu gözlemlenmiştir. Özerk-ilişkisel benlik kurgusuna sahip bireylerin psikopatoloji düzeylerinin diğer benlik kurgusuna sahip olan bireylere göre düşük olduğu, diğer bir deyişle en sağlıklı benlik kurgusu olduğu söylenebilir. Bu sonuç Kağıtçıbaşı'nın (2010) önerdiği modelle paralellik göstermektedir. Ayrıca ilişkisel benlik kurgusu ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu geliştiren bireylerin psikopatoloji puanları, özerk benlik kurgusuna sahip olan bireylerden düşüktür. Bu sonuç; Türkiye'de ilişkiselliğin önemini koruduğuna dair önemli bir bulgudur.
3. Ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı rolü incelendiğinde, öncelikle literatür ile uyumlu olarak ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasında, ebeveyn kabul-reddi ile kontrol odağı arasında ve son olarak kontrol odağı ile psikopatoloji arasında anlamlı ilişkiler gözlenmiştir. Ebeveyn kabulü bireylerdeki iç kontrol odağını arttırmaktadır ve iç kontrol odağı ile psikopatoloji düzeyi arasında negatif bir ilişki vardır. Bir diğer deyişle, iç kontrol odağına doğru gidildikçe psikopatoloji artmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi ebeveyn kabulü arttıkça psikopatoloji düzeyinin düştüğü gözlemlenmiştir. Analizler sonucunda; kontrol odağının algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kısmen aracı rol oynadığı görülmüştür. Yani algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kontrol odağının etkisi olduğu söylenebilir. Bilindiği kadarıyla literatürde benzer bir çalışma daha öncesinde yapılmamıştır. Çalışmanın bu bulgusu literatüre yapılan önemli bir katkı olarak düşünülmektedir.
4. Son olarak; ebeveyn kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide benlik kurgularının aracı rolü ele alındığında, öncelikle algılanan anne ve baba kabul-reddi ile özerk benlik kurgusu arasında pozitif yönlü, ilişkisel benlik kurgusu arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca algılanan baba kabul-reddi ile özerk-ilişkisel benlik kurgusu arasında negatif yönlü ilişki bulgulanmıştır. Ayrıca ilişkisel benlik kurgusu ve özerk-ilişkisel benlik kurgusu ile psikopatoloji

puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Analizler sonucunda; algılanan anne kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide ilişkisel benlik kurgusunun, algılanan baba kabul-reddi ile psikopatoloji arasındaki ilişkide ise özerk-ilişkisel benlik kurgusunun kısmen aracı rol oynadığı görülmüştür. Bilindiği kadarıyla literatürde benzer bir çalışma daha öncesinde yapılmamıştır. Çalışmanın bu bulgusu da literatüre yapılan önemli bir katkı olarak düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abramowitz, S. I. (1969). Locus of control and self-reported depression among college students. *Psychological Reports*, 25(1), 149-150. Doi: 10.2466/pr0.1969.25.1.149
- Akhun, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinde, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğü'nün psikolojik belirtilerle ilişkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arslan, C., Dilmaç, B., & Hamarta, E. (2009). Coping with stress and trait anxiety in terms of locus of control: A study with Turkish university students. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 37(6), 791-800.
- Babuşçu, B. (2014). *The relationship between parental acceptance-rejection and intimate partner acceptance-rejection among married individuals*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). ODTÜ, Ankara.
- Baker, C. N., & Hoerger, M. (2012). Parental child-rearing strategies influence self regulation, socio-emotional adjustment, and psychopathology in early adulthood: Evidence from a retrospective cohort study. *Personality and Individual Differences*, 52(7), 800-805.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Baydoğan, M., & Dağ, İ. (2008). Hemodiyaliz hastalarındaki depresiflik düzeyinin yordanmasında kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve sosyotropi – otonomi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 19-28.
- Benassi, V. A., Sweeney, P. D., & Dufour, C. L. (1998). Is there a relation between locus of control orientation and depression? *Journal of Abnormal Psychology*, 97(3), 357-367.
- Bijl, R. V., Cuijpers, P., & Smit, F. (2002). Psychiatric disorders in adult children of parents with a history of psychopathology. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 37(1), 7-12.

- Brewer, M. B., & Gardner, W. L. (1996). Who is this "we"? Levels of collective identity and self representations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(1), 83-93.
- Brewin, C. R., Andrews, B., & Gotlib, I. H. (1993). Psychopathology and early experience: A reappraisal of retrospective reports. *Psychological Bulletin*, 113(1), 82-98.
- Brown, G. W., Craig, T. K., Harris, T. O., Handley, R. V., Harvey, A. L., & Serido, J. (2007). Child-specific and family-wide risk factors using the retrospective childhood experience of care & abuse (CECA) instrument: A life-course study of adult chronic depression - 3. *Journal of Affective Disorders*, 103(1-3), 225-236.
- Brown, A. M., & Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(2), 263-272.
- Burger, J. M. (1984). Desire for control, locus of control, and proneness to depression. *Journal of Personality*, 52(1), 71-89.
- Campo, A. T., & Rohner, R. P. (1992). Relationships between perceived parental acceptance-rejection, psychological adjustment, and substance abuse among young adults. *Child Abuse & Neglect*, 16(3), 429-440.
- Casselmann, R. B., & McKenzie, M. D. (2015). Young adults' recollections of parental rejection and self-reported aggression: The mediating roles of insecure adult attachment and emotional dysregulation. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 8(1), 61-71.
- Cenkseven, F., & Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 43-65.
- Chirkov, V., Kim, Y., Ryan, R., & Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and interdependence: A self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 97-110.
- Chou, K. L. (2000). Emotional autonomy and depression among Chinese adolescents. *The Journal of Genetic Psychology*, 161(2), 161-168.

- Chung, H., & Gale, J. (2006). Comparing self-differentiation and psychological wellbeing between Korean and European American students. *Contemporary Family Therapy*, 28(3), 367–381.
- Crook, T., Raskin, A., & Eliot, J. (1981). Parent-child relationships and adult depression. *Child Development*, 52(3), 950-957.
- Cross, S. E., Hardin, E. E., & Gercek-Swing, B. (2011). The what, how, why, and where of self-construal. *Personality and Social Psychology Review*, 15(2), 142-179.
- Dağ, İ. (1991). Belirti tarama listesi (SCL-90-R)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2(1), 5-12.
- Dağ, İ. (1992). Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. *Psikoloji Dergisi*, 7(27), 1-9.
- Dağ, İ. (2000). Belirti tarama listesi (SCL-90-R). Ö. Aydemir ve E. Köroğlu (Eds.). *Psikiyatride kullanılan klinik ölçekler*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, ss. 33-40.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Daniels, K., & Guppy, A. (1997). Stressors, locus of control, and social support as consequences of affective psychological well-being. *Journal of Occupational Health Psychology*, 2(2), 156-174.
- Dinnel, D. L., Kleinknecht, R. A., & Tanaka-Matsumi, J. (2002). A cross-cultural comparison of social phobia symptoms. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24(2), 75-84. Doi: 10.1023/A:1015316223631
- Erkman, F., & Rohner, R. P. (2006) Youths' perception of corporal punishment, parental acceptance, and psychological adjustment in a Turkish metropolis. *Cross-Cultural Research: The Journal of Comparative Social Science*, 40(3), 250-267. Doi: 10.1177/1069397106287924
- Essau, C. A., Ishikawa, S., Sasagawa, S., Otsui K., Sato H., Okajima, I., & diğerleri. (2013). Psychopathological symptoms in two generations of the same family: A cross-cultural comparison. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(12), 2017-2026.
- Fariba, Y. (2011). Social skills and perceived maternal acceptance-rejection in relation to depression in infertile women. *International Journal of Fertility & Sterility*, 5(2), 72-77.

- Festinger, L. (1954). A theory of social comparison processes. *Human Relations*, 7(2), 117-140.
- Freud, S. (1961). Civilization and its discontents. In J. Strachey (Ed.&Trans.), *The standard edition of the complete works of Sigmund Freud*. (pp. 59-145). New York: Norton.
- Fulghum, L. M., Peckham, J. A., King, K. M., Roufa, L., & Hagen, L. (2012). The stress-response dampening hypothesis: How self-esteem and stress act as mechanisms between negative parental bonds and alcohol-related problems in emerging adulthood. *Addictive Behaviors*, 37(4), 477-484.
- García, M. F. M., Ramírez, M. G., & Jariego I. M. (2002). Social support and locus of control as predictors of psychological well-being in Moroccan and Peruvian immigrant women in Spain. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(3), 287-310.
- Glavak-Tkalic, R., & Kukulja-Cicmanovic, R. (2014). Effects of perceived parental acceptance-rejection and interpersonal power-prestige on the psychological adjustment of Croatian adolescents. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 231-239.
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(35), 1-14.
- Greenwald, A. G., & Pratkanis, A. R. (1984). The self. In R. S. Wyer & T. K. Srull (Eds.), *Handbook of social cognition*. (pp. 129-178). Hillside, NJ: Erlbaum.
- Gülay, H. (2011). Relationship of different variables to depressive symptoms in early childhood: A research from the point of parental acceptance-rejection, social development, social skills and peer relationships. *Energy Education Science and Technology Part B-Social and Educational Studies*, 3(4), 431-440.
- Gültekin, Z. (2011). *Üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba reddiyle baş etmeleri ile denetim odağı, öğrenilmiş güçlülük ve eş kabul-reddiyle ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Hale, W. W., Akse, J., Engels, R. C. M. E., Raaijmakers, Q. A. W., & Meeus, W. H. J. (2004). Personality, perceived parental rejection and problem behavior in adolescence. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 39(12), 980-8. Doi: 10.1007/s00127-004-0834-5

- Hale, W. W., VanderValk, I., Akse, J., & Meeus, W. (2008). The interplay of early adolescents' depressive symptoms, aggression and perceived parental rejection: A four-year community study. *Journal of Youth & Adolescence*, 37(8), 928-940.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Inozu, M., Yorulmaz, O., & Terzi, Ş. (2012). Locus of control in obsessive compulsive (OC) and depression symptoms: The moderating effect of externality on obsessive-related control beliefs in OC symptoms. *Behaviour Change*, 29(3), 148-163.
- James, W. (1950). *The principles of psychology*. New York: Dover Publications.
- Jun, L. H. (2012). *Contributions of perceived parental warmth, self-esteem, and sex differences to early adolescent depression*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Universiti Putra Malaysia, Malezya.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal Of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422. Doi: 10.1177/0022022105275959
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2002). *Self-construals, perceived parenting styles and well-being in different cultural and socio-economic context*. (Yayımlanmamış doktora tezi). ODTÜ, Ankara.
- Kashima, Y., Yamaguchi, S., Kim, U., Choi, S. -C., Gelfand, M. J., & Yuki, M. (1995). Culture, gender, and self: A perspective from individualism-collectivism research. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 925-937.
- Kausar, R., & Kazmi, S. R. (2011). Perceived parental acceptance-rejection and self-efficacy of Pakistani adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 37(2), 224-232.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 54-64.

- Kılıç, M. (2012). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddinin öfke ifade tarzı ve depresif belirtiler ile ilişkisinin ebeveyn kabul ve reddi kuramı çerçevesinde incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Lackner, J. M., Gudleski, G. D., & Blanchard, E. B. (2004). Beyond abuse: The association among parenting style, abdominal pain, and somatization in IBS patients. *Behaviour Research and Therapy* 42(1), 41-56.
- Lam, B. T. (2005). Self-construal and depression among Vietnamese-American adolescents. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(2), 239-250.
- Levinson, C. A., Langer, J. K., & Rodebaugh, T. L. (2011). Self-construal and social anxiety: Considering personality. *Personality and Individual Differences*, 51(3), 355-359.
- Levenson, H. (1973). Multidimensional locus of control in psychiatric patients. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 41(3), 397-404.
- Macdonald, A. P. (1971). Internal-external locus of control: Parental antecedents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 37(1), 141-147.
- Machado, M., Francisco, M., Sofia, N., & Marisalva, F. (2014). How do parental acceptance-rejection, power, and prestige affect psychological adjustment? A quantitative study with a sample of Portuguese college students. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 295-304.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Meesters, C., & Muris, P. (2004). Perceived parental rearing behaviours and coping in young adolescents. *Personality and Individual Differences*, 37(3), 513-522.
- Meeus, W., Oosterwegel, A., & Wilma, V. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25(1), 93-106.
- Morsünbül, Ü. (2012). Özerklik ve ruh sağlığına etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 260-278.
- Morsünbül, Ü. (2013). Benlik kurgularının ergenlerin yaşam doyumu ve depresyon düzeylerine olan etkisi. *Klinik Psikiyatri*, 16(1), 18-26.
- Moscovitch, D. A., Hofmann, S. G., & Litz, B. T. (2005). The impact of self-construals

- on social anxiety: A gender-specific interaction. *Personality and Individual Differences*, 38(3), 659-672.
- Muris, P., Meesters, C., Morren, M., & Moorman, L. (2004) Anger and hostility in adolescents: Relationships with self-reported attachment style and perceived parental rearing styles. *Journal of Psychosomatic Research*, 57(3), 257-265. Doi: 10.1016/S0022-3999(03)00616-0
- Muris, P., Meesters, C., Schouten, E., & Hoge, E. (2004). Effects of perceived control on the relationship between perceived parental rearing behaviors and symptoms of anxiety and depression in nonclinical preadolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(1), 51-58.
- Najam, N., & Majeed, R. (2012). Relationship between depression and attachment in Pakistani children and adolescents. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(1), 115-124.
- Naz, F., & Kausar, R. (2012). Parental rejection and comorbid disorders in adolescents with somatization disorder. *Journal of Behavioural Sciences*, 22(1), 125-142.
- Nicholas, K. B., & Bieber, S. (1996). Parental abusive versus supportive behaviors and their relation to hostility and aggression in young adults. *Child Abuse & Neglect*, 20(12), 1195-1211.
- Nolan, S. A., Flynn, C., & Garber, J. (2003). Prospective relations between rejection and depression in young adolescents. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(4), 745-755.
- Özdemir, Y. (2012). Ergenlerin öznel iyi oluşlarının özerk, ilişkisel ve özerk-ilişkisel benlik kurguları açısından incelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(38), 188-198.
- Özdemir, Y., & İlhan, T. (2013). Benlik kurguları ve öznel iyi oluş: Otantik olmanın aracı rolü. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 593-611.
- Pektaş, Ö., Mırsal, H., Kalyoncu, Ö. A., Tan, D., & Beyazyürek, M. (2003). Remisyondaki alkol bağımlılarında kontrol odağı. *Bağımlılık Dergisi*, 4(2), 72-75.
- Pettingill, S. M., & Rohner, R. P. (1985). Korean-american adolescents' perceptions of control, parental acceptance-rejection and parent-adolescent conflict. In I. R. Lagunes, & Y. H. Poortinga (Eds.), *From a different perspective: studies of behavior across culture*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

- Rai, R. N. (2008). Perceived parental rearing style and drug addiction among mizo adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(1), 69-72.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review*, 17(1), 47-67.
- Richter, J., Eisemann, M., & Ferris, C. (1994). The relation between perceived attitudes in unipolar depressive inpatients. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 1(2), 82-86.
- Richter, J., Richter, G., Eisemann, M., Seering, B., & Bartsch, M. (1995). Depression, perceived parental rearing and self-acceptance. *European Psychiatry*, 10(6), 290-296. doi: 10.1016/0924-9338(96)80310-5.
- Rohner, R. P. (1975). *They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection*. New Haven, CT: HRAF Press.
- Rohner, R. P. (1994). Patterns of parenting: The warmth dimension in worldwide perspective. In W. J. Lonner & Malpass (Eds.), *Psychology and culture* (pp. 113-120). Boston: Allyn and Bacon.
- Rohner, R. P. (1998). Father love and child development: History and current evidence. *Current Directions in Psychological Science*, 7(5), 157-161.
- Rohner, R. P. (2005, Ocak). *Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory (PARTheory)*. <http://www.cspar.uconn.edu/Glossary.pdf>
adresinden elde edildi.
- Rohner, E. C., Chaille, C., & Rohner, R. P. (1980) Perceived parental acceptance-rejection and the development of children's locus of control. *The Journal of Psychology*, 104(1st Half), 83-86.
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36(1), 16-47.
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2005). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implication. *Ethos Journal of the Society for Psychological Anthropology*, 33(3), 299-334.
- Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1981). Parental acceptance-rejection and parental control: cross-cultural codes. *Ethnology*, 20(3), 245- 260.

- Rotter, J. B. (1954). *Social learning and clinical psychology*. Englewood Cliffs, NJ, US: Prentice-Hall, Inc.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28.
- Rotter, J. B. (1990). Internal versus external control of reinforcement: A case history of a variable. *American Psychologist*, 45(4), 489-493.
- Rudolph, J., & Zimmer-Gembeck, M. J. (2014). Parent relationships and adolescents' depression and social anxiety: Indirect associations via emotional sensitivity to rejection threat. *Australian Journal of Psychology*, 66(2), 110-121.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Saadat, M., Ghasemzadeh, A., Karamic, S., & Soleimani, M. (2012). Relationship between self-esteem and locus of control in Iranian University students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 31, 530-535.
- Santamaria, A., de la Mata, M. L., Hansen, T. G. B., & Ruiz, L. (2010). Cultural self-construals of Mexican, Spanish, and Danish college students: Beyond independent and interdependent self. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 41(3), 471-477.
- Sarıtaş, D., Grusec, J. E., & Gençöz, T. (2013). Warm and harsh parenting as mediators of the relation between maternal and adolescent emotion regulation. *Journal of Adolescence*, 36(6), 1093-1101. Doi: 10.1016/j.adolescence.2013.08.015
- Sato, T. (2001). Autonomy and relatedness in Psychopathology and treatment: A cross-cultural formulation. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 127(1), 89-127.
- Solomon, Z., Mikulincer, M., & Ehad A. (1988). Coping, locus of control, social support, and combat-related posttraumatic stress disorder: A prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55(2), 279-285.
- Spector, P. E., Cooper, C. L., Sparks, K., Sanchez, J. I., O'Driscoll, M., Bernin, P., & Büssing, A., & diğerleri. (2001). Do national levels of individualism and internal locus of control relate to well-being: An ecological level international study. *Journal of Organizational Behavior*, 22(8), 815-832. Doi: 10.1002/job.118

- Stewart, S. M., Bond, M. H., Chan, W., Zaman, R. M., Dar, R., & Anwar, M. (2003). Autonomy from parents and psychological adjustment in an interdependent culture. *Psychology and Developing Societies, 15*(1), 31-49.
- Strassberg, D. S. (1973). Relationships among locus of control, anxiety, and valued-goal expectations. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 41*(2), 319.
- Teena, V., & Nehashree, S. (2014). A study of parent-child relationship on adolescents self-esteem. *Indian Journal of Health & Wellbeing, 5*(12), 1520-1522.
- Triandis, H. C. (1989). The self and social behavior in differing cultural context. *Psychological Review, 96*(3), 506-520.
- Uğurlu, N., & Ekinci, M. (2007). Hemşirelerde kontrol odağı inancı ile stresle başa çıkma tarzları stratejileri ve psikolojik belirtiler gösterme durumları arasındaki ilişkiler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 23*(2), 117-130.
- Ünal, B. (2012). *Early maladaptive schemas and well-being: Importance of parenting styles and other psychological resources*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Valiente, C., Romero, N., Hervasa, G., & Espinosa, R. (2014). Evaluative beliefs as mediators of the relationship between parental bonding and symptoms of paranoia and depression. *Psychiatry Research, 215*(1), 75-81.
- Varan, A. (2003). *Ebeveyn kabul-red/kontrol ölçeği (EKRO/K) ve kişilik değerlendirme ölçeği (KİDÖ) çocuk formlarının Türkiye güvenirlilik ve geçerlik çalışması*. <http://www.azmivaran.com/ekar-kurami-olcekleri/ebeveyn-kabul-red-kontrol-olcegi/> adresinden elde edildi.
- Varan, A. (2005). Relation between perceived parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself? *Ethos, 33*(3), 414-426.
- Varan, A., Rohner, R. P., & Eryüksel, G. (2008). Intimate partner acceptance parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research, 42*(1), 46-56. Doi: 10.1177/1069397107309758
- Veneziano, R. A. (2003). The importance of paternal warmth. *Cross-Cultural Research, 37*(3), 265-281.
- Watson, D. (1967). Relationship between locus of control and anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology, 6*(1), 91-92.

- Wolfradt, U., Hempel, S., & Miles, J. N. V. (2003). Perceived parenting styles, depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents. *Personality and Individual Differences, 34*(3), 521–532.
- Xia, G., & Qian, M. (2001). The relationship of parenting style to self-reported mental health among two subcultures of Chinese. *Journal of Adolescence, 24*(2), 251–260.
- Yakın, D. (2011). *Parental acceptance-rejection/control and symptoms of psychopathology: Mediator roles of personality characteristics*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). ODTÜ, Ankara.
- Zhi-hui, Y., & Jian-ping, W. (2008). Correlation of the locus of control and parental rearing patterns of the junior high school students. *Chinese Journal of Clinical Psychology, 4*, 401-412.

Ek 1**BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU**

Değerli katılımcı,

Bu araştırma Prof. Dr. İhsan Dağ danışmanlığında Hacettepe Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Buse Bayat tarafından yürütülmektedir. Bu çalışma kapsamında kişilerarası ilişkilerin araştırılması amaçlanmaktadır. Yanıtlanması istenen sorularda yanlış veya doğru cevap yoktur. Her ölçeğin başında verilen yönergeyi dikkatlice okuyunuz ve lütfen mümkün olduğunca sizi en iyi şekilde yansıtan cevaplar vermeye çalışınız. Anketleri doldurmadan önce çalışma ile ilgili size ayrıntılı bilgi verilecek ve anket sonunda da sorularınız yanıtlanacaktır.

Çalışmaya katılım tamamiyle gönüllülük esasına dayanmaktadır. Sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecektir. Katılım sırasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık duyarsanız çalışmadan ayrılmakta serbestsiniz. Çalışmaya yönelik daha detaylı bilgi almak isterseniz, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. İhsan Dağ ve Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencisi Buse Bayat ile iletişime geçebilirsiniz.

Çalışmamıza katıldığınız için teşekkür ederiz.

Buse Bayat, e-posta, bayat08@hacettepe.edu.tr

Prof. Dr. İhsan Dağ, e-posta, ihsandag@hacettepe.edu.tr

Yukarıda bilgilerini okumuş olduğum çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum.

Evet

Hayır

İmza

Ek 2

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Yaşınız :.....

Cinsiyetiniz: Kadın: Erkek:

Okuduğunuz Bölüm:.....

Sınıfınız:.....

Sizce aileniz ekonomik bakımından hangi gruptadır?

 Üst Üst-orta Orta Orta alt

 Alt Diğer.....

Ailenizin Eğitim derecesi (Lütfen ilgili kutucuğu 'X' ile işaretleyiniz)

ANNEM

BABAM

Okula gitmemiş

İlkokul mezunu

Ortaokul mezunu

Lise Mezunu

Ön lisans

Üniversite mezunu

Yüksek Lisans Mezunu

Doktora Dereceli

Diğer (Lütfen Belirtiniz) :

Çocukluğunuz nerede geçti?

 Metropol (İstanbul/Ankara/İzmir)

 Büyük şehir

 İlçe

 Küçük şehir

 Kasaba

 Köy

 Yurtdışı

 Diğer.....

Ek 3

Yetişkin EKRÖ: Anne

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997
Çeviri ve uyarlama A. Varan

Aşağıda annelerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlarla ilgili bazı cümleler var. Her cümleyi dikkatlice okuyun ve okuduğunuz cümlenin,

siz çocukken**annenizin**

size karşı göstermiş olduğu davranışları

ne kadar iyi anlattığını düşünün.

Her cümlenin yanında 4 tane kutu var:

ANNENİZİN size çocukluğunuzda

hemen hemen her zaman

böyle davrandığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

ANNENİZİN size **bazen**

böyle davrandığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

ANNENİZİN size **nadiren**

(çok az zaman)

Böyle davrandığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

ANNENİZİN size **hiçbir zaman**
böyle davranmadığını düşünürseniz,
bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen Her zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
☐	☐	☐	☒

**Cevaplarımızı, çocukken annenizden beklediğiniz davranışlara göre değil,
annenizin size gerçekte gösterdiği davranışlara göre verin.
Lütfen her soruyu cevaplayın.**

ANNEM	Hemen Hemen Her zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
2. Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı.	☐	☐	☐	☐
3. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.	☐	☐	☐	☐
4. Beni gerçekten sevmezdi.	☐	☐	☐	☐
5. Planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi.	☐	☐	☐	☐
6. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet ederdi.	☐	☐	☐	☐
7. Benimle yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
8. Arkadaşlarımı eve çağırmanın için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
9. Benimle alay eder ve dalga geçerdi.	☐	☐	☐	☐
10. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐

11. Kızdığı zaman bana bağırdı.	☐	☐	☐	☐
12. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
13. Bana karşı sert davranırdı.	☐	☐	☐	☐
14. Onun etrafında olmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
15. Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı.	☐	☐	☐	☐
16. Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.	☐	☐	☐	☐
17. Benim için yapması gereken şeyleri unuturdu.	☐	☐	☐	☐
18. Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
19. Beni başkalarına överdi.	☐	☐	☐	☐
20. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
21. Sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi.	☐	☐	☐	☐
22. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu.	☐	☐	☐	☐
23. Bana hemen kızardı.	☐	☐	☐	☐
24. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
25. Benden hoşlanmıyor gibiydi.	☐	☐	☐	☐
26. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
27. Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı.	☐	☐	☐	☐

28. Arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi.
29. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.
30. Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.
31. Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi.
32. Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü.
33. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.
34. Onun sinirine dokunduğumu söylerdi.
35. Bana çok ilgi gösterirdi.
36. İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi.
37. Beni kırmak için elinden geleni yapardı.
38. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.
39. Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.
40. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.
41. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.
42. Benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı.
43. Korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı.

44. Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımın önünde utandırırdı.
45. Benden uzak durmaya çalışırdı.
46. Benden şikayet ederdi.
47. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.
48. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.
49. Bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verirdi.
50. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi.
51. Diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü.
52. Bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı.
53. Bana istenmediğimi belli ederdi.
54. Yaptığım şeylerle ilgilenirdi.
55. Canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı.
56. Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi.
57. Beni sevdiğini belli ederdi.
58. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.

59. Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi.

60. Beni mutlu etmeye çalışırdı.

Ek 4

Yetişkin EKRÖ: Baba

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997
Çeviri ve uyarlama A. Varan

Şimdi doldurmanız istediğimiz test babanız hakkında. Her cümleyi dikkatlice okuyun ve okuduğunuz cümlelerin,

siz çocukken
babanızın

size karşı göstermiş olduğu davranışları
ne kadar iyi anlattığını düşünün.

* * * * *

Lütfen her soruyu cevaplayın.

Cevaplarınızı,
çocukken babanızdan beklemiş olduğunuz davranışlara göre değil,
babanızın
size gerçekte göstermiş olduğu davranışlara göre verin.

BABAM	Hemen	Hemen	Bazen	Nadiren	Hiçbir
	Her zaman	Doğru			
		Doğru		Doğru	Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Beni gerçekten sevmezdi.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi.	☐	☐	☐	☐	☐

6. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikâyet ederdi.	☐	☐	☐	☐
7. Benimle yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
8. Arkadaşlarımı eve çağırmanın için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
9. Benimle alay eder ve dalga geçerdi.	☐	☐	☐	☐
10. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
11. Kızdığı zaman bana bağırırdı.	☐	☐	☐	☐
12. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
13. Bana karşı sert davranırdı.	☐	☐	☐	☐
14. Onun etrafında olmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
15. Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı.	☐	☐	☐	☐
16. Hak etmediğim zaman bile bana vururdu.	☐	☐	☐	☐
17. Benim için yapması gereken şeyleri unuturdu.	☐	☐	☐	☐
18. Beni büyük bir baş belası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
19. Beni başkalarına överdi.	☐	☐	☐	☐
20. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
21. Sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi.	☐	☐	☐	☐

22. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu.
23. Bana hemen kızardı.
24. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.
25. Benden hoşlanmıyor gibiydi.
26. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi.
27. Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı.
28. Arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi.
29. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.
30. Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.
31. Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi.
32. Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü.
33. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.
34. Onun sinirine dokunduğumu söylerdi.
35. Bana çok ilgi gösterirdi.
36. İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi.
37. Beni kırmak için elinden geleni yapardı.
38. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.

39. Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.
40. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.
41. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.
42. Benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı.
43. Korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı.
44. Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımdan önünde utandırırdı.
45. Benden uzak durmaya çalışırdı.
46. Benden şikayet ederdi.
47. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.
48. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.
49. Bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verirdi.
50. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi.
51. Diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü.
52. Bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı.
53. Bana istenmediğimi belli ederdi.
54. Yaptığım şeylerle ilgilenirdi.

55. Canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı.
56. Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi.
57. Beni sevdiğini belli ederdi.
58. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.
59. Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi.
60. Beni mutlu etmeye çalışırdı.

Ek 5

SCL-90-R

Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatlice okuyunuz. Sonra her bir durumun, bugün de dahil olmak üzere son onbeş gün içinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini göz önüne alarak, cevap kağıdında belirtilen tanımlamalardan (*Hiç / Çok az / Orta derecede / Oldukça fazla / İleri derecede*) uygun olanının (yalnızca bir seçeneğin) altındaki parantez arasına bir (X) işareti koyunuz. Düşüncenizi değiştirirseniz ilk yaptığınız işaretlemeyi tamamen silmeyi unutmayınız. Lütfen anlamadığınız bir cümleyle karşılaştığınızda uygulamacıya danışınız.

1. Baş ağrısı	15. Yaşamınızın sonlanması
2. Sinirlilik ya da içinin titremesi	düşünceleri
3. Zihinden atamadığınız, yineleyici, hoş gitmeyen düşünceler	16. Başka kişilerin duymadıkları sesleri duyma
4. Baygınlık veya baş dönmesi	17. Titreme
5. Cinsel arzu ve ilginin kaybı	18. Çoğu kişiye güvenilmemesi gerektiği hissi
6. Başkaları tarafından eleştirilme duygusu	19. İştah azalması
7. Herhangi bir kimsenin düşüncelerinizi kontrol edebileceği fikri	20. Kolayca ağlama
8. Sorunlarınızdan pek çoğu için başkalarının suçlanması gerektiği duygusu	21. Karşı cinsten kişilerle utangaçlık ve rahatsızlık hissi
9. Olayları anımsamada güçlük	22. Tuzağa düşürülmüş veya yakalanmış olma hissi
10. Dikkatsizlik veya sakarlıkla ilgili endişeler	23. Bir neden olmaksızın aniden korkuya kapılma
11. Kolayca gücenme, rahatsız olma hissi	24. Kontrol edilemeyen öfke patlamaları
12. Göğüs veya kalp bölgesinde ağrılar	25. Evden dışarı yalnız çıkma korkusu
13. Caddelerde veya açık alanlarda korku hissi	26. Olanlar için kendini suçlama
14. Enerjinizde azalma veya yavaşlama hali	27. Belin alt kısmında ağrılar
	28. İşlerin yapılmasında erteleme duygusu
	29. Yalnızlık hissi
	30. Karamsarlık hissi
	31. Her şey için çok fazla endişe duyma

32. Her şeye karşı ilgisizlik hali
33. Korku hissi
34. Duygularınızın kolayca incitilebilmesi hali
35. Diğer insanların sizin özel düşüncelerinizi bilmesi
36. Başkalarının sizi anlamadığı veya hissedemeyeceği duygusu
37. Başkalarının sizi sevmediği ya da dostça olmayan davranışlar gösterdiği hissi
38. İşlerin doğru yapıldığından emin olabilmek için çok yavaş yapma
39. Kalbin çok hızlı çarpması
40. Bulantı veya midede rahatsızlık hissi
41. Kendini başkalarından aşağı görme
42. Adale (kas) ağrıları
43. Başkalarının sizi gözlediği veya hakkınızda konuştuğu hissi
44. Uykuya dalmada güçlük
45. Yaptığınız işleri bir ya da bir kaç kez kontrol etme
46. Karar vermede güçlük
47. Otobüs, tren, metro gibi araçlarla yolculuk etme korkusu
48. Nefes almada güçlük
49. Soğuk veya sıcak basması
50. Sizi korkutan belirli uğraş, yer ve nesnelere kaçınma durumu
51. Hiç bir şey düşünememe hali
52. Bedeninizin bazı kısımlarında uyuşma, karıncalanma olması
53. Boğazınıza bir yumru tıkanmış olma hissi
54. Gelecek konusunda ümitsizlik
55. Düşüncelerinizi bir konuya yoğunlaştırmada güçlük
56. Bedeninizin çeşitli kısımlarında zayıflık hissi
57. Gerginlik veya coşku hissi
58. Kol ve bacaklarda ağırlık hissi
59. Ölüm ya da ölme düşünceleri
60. Aşırı yemek yeme
61. İnsanlar size baktığı veya hakkınızda konuştuğu zaman rahatsızlık duyma
62. Size ait olmayan düşüncelere sahip olma
63. Bir başkasına vurmak, zarar vermek, yaralamak dürtülerinin olması
64. Sabahın erken saatlerinde uyanma
65. Yıkanma, sayma, dokunma gibi bazı hareketleri yineleme hali
66. Uykuda huzursuzluk, rahat uyuyamama
67. Bazı şeyleri kırıp dökme isteği
68. Başkalarının paylaşıp kabul etmediği inanç ve düşüncelerin olması
69. Başkalarının yanında kendini çok sıkışık hissetme
70. Çarşı, sinema gibi kalabalık yerlerde rahatsızlık hissi
71. Her şeyin bir yük gibi görünmesi
72. Dehşet ve panik nöbetleri
73. Toplum içinde yiyip-içerken huzursuzluk hissi
74. Sık sık tartışmaya girme
75. Yalnız bırakıldığınızda sinirlilik hali
76. Başkalarının sizi başarılarınız için yeterince takdir etmediği duygusu
77. Başkalarıyla birlikte olunan durumlarda bile yalnızlık hissetme
78. Yerinizde duramayacak ölçüde huzursuzluk duyma
79. Değersizlik duygusu
80. Size kötü bir şey olacakmış duygusu
81. Bağırma ya da eşyaları fırlatma
82. Topluluk içinde bayılacağınız korkusu
83. Eğer izin verirseniz insanların sizi sömüreceği duygusu

84. Cinsiyet konusunda sizi çok rahatsız eden düşüncelerin olması
85. Günahlarınızdan dolayı cezalandırılmanız gerektiği düşüncesi
86. Korkutucu türden düşünce ve hayaller
87. Bedeninizde ciddi bir rahatsızlık olduğu düşüncesi
88. Başka bir kişiye asla yakınlık duyamama
89. Suçluluk duygusu
90. Aklınızdan bir bozukluğun olduğu düşüncesi

SCL-90-R CEVAPLAMA FORMU

	HİÇ AZ	ÇOK DERE- CEDE	ORTA FAZLA	OLDUK- ÇA	İLERİ DERE- CEDE
1.	()	()	()	()	()
2.	()	()	()	()	()
3.	()	()	()	()	()
4.	()	()	()	()	()
5.	()	()	()	()	()
6.	()	()	()	()	()
7.	()	()	()	()	()
8.	()	()	()	()	()
9.	()	()	()	()	()
10.	()	()	()	()	()
11.	()	()	()	()	()
12.	()	()	()	()	()
13.	()	()	()	()	()
14.	()	()	()	()	()
15.	()	()	()	()	()
16.	()	()	()	()	()
17.	()	()	()	()	()
18.	()	()	()	()	()
19.	()	()	()	()	()
20.	()	()	()	()	()
21.	()	()	()	()	()
22.	()	()	()	()	()
23.	()	()	()	()	()
24.	()	()	()	()	()
25.	()	()	()	()	()
26.	()	()	()	()	()
27.	()	()	()	()	()
28.	()	()	()	()	()
29.	()	()	()	()	()
30.	()	()	()	()	()
31.	()	()	()	()	()
32.	()	()	()	()	()
33.	()	()	()	()	()
34.	()	()	()	()	()
35.	()	()	()	()	()
36.	()	()	()	()	()
37.	()	()	()	()	()
38.	()	()	()	()	()
39.	()	()	()	()	()
40.	()	()	()	()	()
41.	()	()	()	()	()
42.	()	()	()	()	()
43.	()	()	()	()	()
44.	()	()	()	()	()
45.	()	()	()	()	()

	HİÇ AZ	ÇOK DERE- CEDE	ORTA FAZLA	OLDUK- ÇA	İLERİ DERE- CEDE
46.	()	()	()	()	()
47.	()	()	()	()	()
48.	()	()	()	()	()
49.	()	()	()	()	()
50.	()	()	()	()	()
51.	()	()	()	()	()
52.	()	()	()	()	()
53.	()	()	()	()	()
54.	()	()	()	()	()
55.	()	()	()	()	()
56.	()	()	()	()	()
57.	()	()	()	()	()
58.	()	()	()	()	()
59.	()	()	()	()	()
60.	()	()	()	()	()
61.	()	()	()	()	()
62.	()	()	()	()	()
63.	()	()	()	()	()
64.	()	()	()	()	()
65.	()	()	()	()	()
66.	()	()	()	()	()
67.	()	()	()	()	()
68.	()	()	()	()	()
69.	()	()	()	()	()
70.	()	()	()	()	()
71.	()	()	()	()	()
72.	()	()	()	()	()
73.	()	()	()	()	()
74.	()	()	()	()	()
75.	()	()	()	()	()
76.	()	()	()	()	()
77.	()	()	()	()	()
78.	()	()	()	()	()
79.	()	()	()	()	()
80.	()	()	()	()	()
81.	()	()	()	()	()
82.	()	()	()	()	()
83.	()	()	()	()	()
84.	()	()	()	()	()
85.	()	()	()	()	()
86.	()	()	()	()	()
87.	()	()	()	()	()
88.	()	()	()	()	()
89.	()	()	()	()	()
90.	()	()	()	()	()

Ek 6

KOÖ

Bu anket, insanların yaşama ilişkin bazı düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Sizden, bu maddelerde yansıtılan düşüncelere ne ölçüde katıldığınızı ifade etmeniz istenmektedir.

Bunun için, her maddeyi dikkatle okuyunuz ve o maddede ifade edilen düşüncenin *sizin* düşüncelerinize uygunluk derecesini belirtiniz. Bunun için de, her ifadenin karşısındaki seçeneklerden sizin görüşünüzü yansıtan kutucuğa bir (X) işareti koymanız yeterlidir. “Doğru” ya da “yanlış” cevap diye bir şey söz konusu değildir. Tüm maddeleri eksiksiz olarak ve içtenlikle cevaplayacağınızı umuyor ve araştırmaya yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ediyoruz.

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. İnsanın yaşamındaki mutsuzlukların çoğu, biraz da şanssızlığına bağlıdır.					
2. İnsan ne yaparsa yapsın üşütüp hasta olmanın önüne geçemez.					
3. Bir şeyin olacağı varsa eninde sonunda mutlaka olur.					
4. İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın, ne yazıkki değeri genellikle anlaşılmaz.					
5. İnsanlar savaşları önlemek için ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler, savaşlar daima olacaktır.					
6. Bazı insanlar doğuştan şanslıdır.					
7. İnsan ilerlemek için güç sahibi kişilerin gönlünü hoş tutmak zorundadır.					
8. İnsan ne yaparsa yapsın, hiç bir şey istediği gibi sonuçlanmaz.					
9. Bir çok insan, raslantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.					
10. Bir insanın halen ciddi bir hastalığa yakalanmamış olması sadece bir şans meselesidir.					
11. Dört yapraklı yonca bulmak insana şans getirir.					
12. İnsanın burcu hangi hastalıklara daha yatkın olacağını belirler.					

13. Bir sonucu elde etmede insanın neleri bildiği değil, kimleri tanıdığı önemlidir.					
14. İnsanın bir günü iyi başladıysa iyi; kötü başladıysa da kötü gider.					
15. Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.					
16. Aslında şans diye bir şey yoktur.					
17. Hastalıklar çoğunlukla insanların dikkatsizliklerinden kaynaklanır.					
18. Talihsizlik olarak nitelenen durumların çoğu, yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ve benzeri nedenlerin sonucudur.					
19. İnsan, yaşamında olabilecek şeyleri kendi kontrolü altında tutabilir.					
20. Çoğu durumda yazı-tura atarak da isabetli kararlar verilebilir.					
21. İnsanın ne yapacağı konusunda kararlı olması, kadere güvenmesinden daima iyidir.					
22. İnsan fazla bir çaba harcamasa da, karşılaştığı sorunlar kendiliğinden çözülür.					
23. Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü bir çok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.					
24. Bir çok hastalık insanı yakalar ve bunu önlemek mümkün değildir.					
25. İnsan ne yaparsa yapsın, olabilecek kötü şeylerin önüne geçemez.					
26. İnsanın istediğini elde etmesinin talihle bir ilgisi yoktur.					
27. İnsan kendisini ilgilendiren bir çok konuda kendi başına doğru kararlar alabilir.					
28. Bir insanın başına gelenler, temelde kendi yaptıklarının sonucudur.					
29. Halk, yeterli çabayı gösterse siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabilir.					
30. Şans ya da talih hayatta önemli bir rol oynamaz.					
31. Sağlıklı olup olmamayı belirleyen esas şey insanların kendi yaptıkları ve alışkanlıklarıdır.					

32. İnsan kendi yaşamına temelde kendisi yön verir.					
33. İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.					
34. İnsanlarla yakın ilişkiler kurmak, tesadüflere değil, çaba göstermeye bağlıdır.					
35. İnsanın hastalanacağı varsa hastalanır; bunu önlemek mümkün değildir.					
36. İnsan bugün yaptıklarıyla gelecekte olabilecekleri değiştirebilir.					
37. Kazalar, doğrudan doğruya hataların sonucudur.					
38. Bu dünya güç sahibi bir kaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.					
39. İnsanın dini inancının olması, hayatta karşılaşacağı bir çok zorluğu daha kolay aşmasına yardım eder.					
40. Bir insan istediği kadar akıllı olsun, bir işe başladığında şansını yaver gitmezse başarılı olamaz.					
41. İnsan kendine iyi baktığı sürece hastalıklardan kaçınabilir.					
42. Kaderin insan yaşamı üzerinde çok büyük bir rolü vardır.					
43. Kararlılık bir insanın istediği sonuçları almasında en önemli etkidir.					
44. İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.					
45. İnsan kendi kilosunu, yiyeceklerini ayarlayarak kontrolü altında tutabilir.					
46. İnsanın yaşamının alacağı yönü, çevresindeki güç sahibi kişiler belirler.					
47. Büyük ideallere ancak çalışıp çabalayarak ulaşılabilir.					

Ek 7

AİLE BAĞLAMINDA BENLİK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki sorularda kendinizle ilgili ifadeler bulunmaktadır. Her bir ifadeyi, Hiç doğru değil (1), Doğru değil (2), Kısmen doğru (3), Doğru (4), ve Çok doğru (5) şıklarından size uygun olanı seçerek işaretleyiniz. Her soruda sadece bir seçenek işaretlenmelidir.					
	Hiç doğru değil	Doğru değil	Kısmen doğru	Doğru	Çok doğru
1. Kendimi ailemden bağımsız hissediyorum.					
2. Genellikle ailemin isteklerini kabul etmeye çalışırım.					
3. Ailemin düşündüğü şekilde düşünmek zorunda değilim.					
4. İnsanlar gelecek planları için ailelerinden onay almalıdırlar.					
5. Ailemin katılmayacağı kararlar almaktan kaçınırım.					
6. Kişisel sorunlarda ailemin kararlarını kabul ederim.					
7. Ailemin kabul etmediği biriyle yakın olmam.					
8. Kararlarımı ailemden bağımsız olarak kolayca veremem.					
9. Ailemin isteklerine göre kararlarımı kolayca değiştirebilirim.					
10. Ailemle ilişkimde belli bir mesafeyi korumayı tercih ederim.					
11. Zor zamanlarda, ailemin benimle birlikte olacağını bilmek isterim.					
12. Ailemle geçirdiğim zaman benim için önemli değildir.					
13. Aileye yakın hissetmek iyi bir şeydir.					
14. Ailem benim ilk önceliğimdir.					
15. Kendimi aileme yakın olarak bağlı hissediyorum.					
16. Ailemle ilişkim, kendimi huzurlu ve güvende hissetmemi sağlıyor.					
17. Aileme çok yakınım.					
18. Ailemle çok zaman geçirmekten hoşlanmıyorum.					
19. Kişi ailesine değer verse dahi kendi fikirlerini belirtmekten çekinmemelidir.					
20. Kişi ailesine çok yakın olup aynı zamanda kendi kararlarını verebilir.					
21. Kişi kendini hem ailesinden bağımsız hem de ailesine duygusal olarak bağlı hissedebilir.					
22. Kişi ailesine bağlı olup aynı zamanda fikir ayrılıkları için saygı bekleyebilir.					

Ek 8

ETİK KURUL İZİN FORMU

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Genel Sekreterlik

Yazı İşleri Müdürlüğü

Sayı : 88600825 / 488 - 7789

Konu :

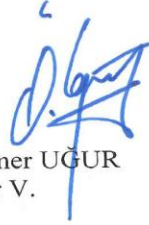
04 Kasım 2013

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 03.10.2013 tarih ve 4697 sayılı yazınız.

Enstitünüz Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans öğrencilerinden **Buse BAYAT**'ın, **Prof. Dr. İhsan DAĞ** danışmanlığında hazırladığı "**Algılanan Ebeveyn Kabul Reddinin Yetişkinlik Dönemindeki Psikopatoloji İle İlişkisi: Kontrol Odağının ve Benlik Kurgularının Aracı Rolü**" başlıklı çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 31.10.2013 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Ömer UĞUR
Rektör V.

Ek: Tutanak

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih: 06.11.2013
Sayı: 6211/.....

Hasan Ben

Ek 9

TEZ ORJİNALLİK FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

02/10/2015

Tez Başlığı / Konusu: ALGILANAN EBEVEYN KABUL REDDİNİN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ PSİKOPATOLOJİ İLE İLİŞKİSİ: KONTROL ODAĞININ VE BENLİK KURGULARININ ARACI ROLÜ

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 63 sayfalık kısmına ilişkin, 06/09/2015 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

02/10/2015

Adı Soyadı: BUSE BAYAT
Öğrenci No: N11228453
Anabilim Dalı: PSİKOLOJİ
Programı: KLİNİK PSİKOLOJİ-YÜKSEK LİSANS
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. İhsan DAĞ

